

BUDOUCNOST CÍRKVE

Dialog Svatého otce
Františka s mladými –
papež František

Sociální jevy a procesy formující
současnou českou mladou generaci
aneb kam směřuje mládež –
Petr Sak

Nemocná společnost
a sociální pedagogika –
Petr Sak

Ročník XXV.

3
říjen
2018

EDITORIAL

Vážení čtenáři,

vítám vás u dalšího čísla časopisu Budoucnost církve.

Na jeho stránkách naleznete dialog papeže Františka z jeho setkání s mladými v Římě, které se uskutečnilo v srpnu, kde odpovídal na otázky, které mu položili sami mladí. Mimo jiné jim říká: *„Mladý člověk, který neumí snít, je umrtvený. Nedokáže chápat život a sílu života. Sny člověka probouzejí, vedou ho dále, jsou to ty nejzářivější hvězdy, které ukazují lidstvu jinou cestu. Vy máte ve svém srdci zářivé hvězdy, jimiž jsou vaše sny; jsou vaší zodpovědností a vašim pokladem. Snažte se, ať se stanou i vaší budoucností! To je práce, kterou máte konat: proměňovat dnešní sny v budoucí skutečnost, a k tomu je třeba odvahy“.*

O tom, jaké procesy formují a kam směřuje dnešní česká mládež, hovoří sociolog Petr Sak.

V případě, že máte jakékoli připomínky či postřehy k časopisu, pište na mail: mladez@cirkev.cz. Budeme vděčni za vaši zpětnou vazbu.

Těším se na setkání s vámi u dalšího čísla.

Veronika Lehrlová

BUDOUCNOST CÍRKVE, časopis pro podporu pastorace mládeže. Ročník XXV., číslo 3. Vychází 5x ročně.
Vydává: Asociace křesťanských spolků mládeže, z.s. a Sekce pro mládež České biskupské konference,
Thákurova 3, 160 00 Praha 6.

Redakční rada: SCS. Lic. Kateřina Regendová, P. ThDr. Jan Balík, PhD., P. Mgr. Roman Kubín.

Šéfredaktor: P. Mgr. Kamil Strak

Redakce: Veronika Lehrlová, Marie Světníčková, Vojtěch Orlík a Kristýna Garguláková.

Adresa: Thákurova 3, 160 00 Praha 6, tel.: 220 181 739, mladez@cirkev.cz.

Grafika: Martin Vocet

Grafika obsahu a sazba: Milan Čok

Tisk: Tiskárna Kleinwächter, Frýdek-Místek

Registrace MK ČR E 18746. ISSN 1803-8131.

Objednávky přijímá redakce časopisu. Rozšiřuje se bezplatně.

OBSAH

Editorial	2
Vytvořit blízkost	3
Dialog Svatého otce Františka s mladými	4
Sociální jevy a procesy formující současnou českou mladou generaci aneb kam směřuje mládež	11
Nemocná společnost a sociální pedagogika	26
Nakladatelství Paulínky	35

VYTVOŘIT BLÍZKOST

Můj kamarád šel nedávno navštívit svoji známou do nemocnice. Moderní oddělení, dveře na fotobuňky, všude množství přístrojů. Řekl jí: „Máte to tady všechno pěkné, nové.“ A ona na to: „Ale člověk je tady hrozně sám.“ Jeden moudrý člověk tento dnešní stav vystihl: „Technika pomohla překonat vzdálenosti, ale nevytvořila žádnou blízkost.“

Člověk dnes dosahuje v mnoha směrech podivuhodných výsledků. Proniká stále hlouběji do vesmíru, pohybuje se rychlými auty, jsme spojeni mobily, sociálními sítěmi... a přece to vše člověku nestačí.

Nedávno ke mně přijela na návštěvu jedna mladá rodina se dvěma dětmi. Když jsme se loučili, přiběhla malá Maruška a vyskočila tatínkovi do náruče. Přitiskla se k němu a pevně se ho delší dobu držela. V tu chvíli

pro ni nic jiného neexistovalo. Potřebovala se „nabít láskou“. Říkal jsem si: „Podívej, jak jednoduše to umí dát najevo“. Dospělý člověk se někdy ostýchá, má zábrany dát najevo, že potřebuje lásku.

Kristus v evangeliu říká, z čeho budeme zkoušeni na konci svého života. Ani z násobilky, ani z toho, kolik jsme našetřili, ale kolik blízkosti jsme láskou vytvořili. Někdy stačí tak málo: úsměv, podání ruky, otevření dveří, dát přednost ve frontě, dobré slovo. Nemusíme čekat, až se někdo bude doprošovat naší blízkosti, účasti, pomoci, zájmu, prostě lásky.

Dobro, které rozdáváme, bude nakonec to jediné, co nám po naší životní pouti zůstane. Je to zvláštní zákon, čím více dáme, tím více máme – pokoje, světla a naděje.

DIALOG SVATÉHO OTCE FRANTIŠKA S MLADÝMI

Odpovědi na otázky mladých

Během setkání s mládeží v Římě 11. 8. 2018 papež František odpovídal na jejich otázky. Setkání začalo pozdravem od Eleny z Modeny, která ho odevzdala jménem italské mládeže. Když zakončovala svůj pozdrav, byl papežovi přinesen dar italské mládeže jako výraz díky za toto setkání.

První otázka

Kladou ji dva mladí: Letizia, 23 let, a Lucamatteo, 21 let. Vyjadřují dvě stránky téhož hledání: tu, která se týká vytváření vlastní identity a jejich snů.

LETIZIA

Milý papeži Františku, jsem Letizia, je mi 23 let a studuji na univerzitě. Chtěla bych vám krátce něco říci o našich snech a o tom, jak vidíme budoucnost. Když jsem na konci pátého ročníku střední školy měla přijmout důležité rozhodnutí o tom, co budu dělat, měla jsem strach svěřit se s tím, o čem jsem skutečně snila jako o své budoucnosti, protože by to znamenalo úplně se odhalit před očima ostatních i před sebou.

Rozhodla jsem se, že se svěřím některým dospělým, u nichž jsem obdivovala jejich profesi a jejich volbu. Obrátila jsem se na profesora, kterého jsem si nejvíce vážila, vyučujícího umění, tedy to, co mám nejraději. Řekla jsem mu, že chci jít jeho cestou a stát se tím, čím je on. A slyšela jsem odpověď, že teď už to není jako dříve, že se časy změnily, že je tady krize, že nenajdu práci a že bych měla raději studovat něco, co více odpovídá potřebám trhu. „Vyber si ekonomii“, řekl mi. Pociťala jsem velké zklamání; cítila jsem se zrazená ve svém snu, s nímž jsem se mu

svěřila, když jsem hledala povzbuzení právě u člověka, jehož cestou jsem chtěla jít. Nakonec jsem si zvolila svou cestu a dělám to, co mám ráda, a tak studuji umění.

V oratoriu, kde pracuji jako vychovatelka, mi jedna dívka řekla, že má ve mne důvěru a že si váží mého rozhodnutí. Řekla mi, že jsem pro ni jakýmsi vzorem a že by chtěla dělat to, co dělám já.

Právě tehdy, v tom okamžiku jsem se vědomě rozhodla, že na sebe vezmu úlohu vychovatelky – že nebudu tím dospělým, který zrazuje a zklamává, ale že vynaložím veškerý svůj čas a energii a ponesu veškerou s tím spojenou tíhu, jen aby se mi nějaký člověk mohl svěřit.

LUCAMATTEO

Svatý otče, když se díváme na svou budoucnost, jsme zvyklí si ji představovat v šedivých, temných a hrozivých barvách. Abych vám řekl pravdu, mně se zdá, že vidím bílý diapozitiv, na němž není nic...

Dříve jsem se snažil si svou budoucnost vykreslit. Ale nakonec vidím něco, co mě neuspokojuje. Pokusím se to vysvětlit: zdá se mi, že si budoucnost vykresluje na základě nějakého velkého plánu, jakési velké fresky, z níž pak ke své škodě odnímáme jednotlivé detaily, odlupujeme různé kamínky. Výsled-

kem je to, že projekty a sny jsou ze strachu před ostatními a před jejich soudy nakonec mnohem menší, než byly na začátku.

A nakonec si pak vytvořím něco, co se mi ne vždycky líbí...

Odpověď Svatého otce

Dobry večer. Řeknu vám pravdu: Otázky jsem znal dopředu a napsal jsem si pár bodů jako odpovědi. Ale když vám naslouchám, spontánně něco doplním, protože způsob, jímž oni položili otázky, jde dále, než je to, co jsem si napsal.

Ty, Letizia, jsi řekla jedno velmi důležité slovo: „sen“. A oba jste použili jiné velmi důležité slovo: „strach“. Tato dvě slova nám do toho vnesou trochu světla.

Sny jsou důležité. Umožňují nám vidět do šířky, pomáhají nám rozšířit horizont, udržet si naději při každodenní činnosti. A sny mladých jsou ze všech nejdůležitější. Mladý člověk, který neumí snít, je umrtvený. Nedomáží se života a síly života. Sny člověka probouzejí, vedou ho dále, jsou to ty nejzářivější hvězdy, které ukazují lidstvu jinou cestu. Vy máte ve svém srdci zářivé hvězdy, jimiž jsou vaše sny; jsou vaší zodpovědností a vašim pokladem. Snažte se, ať se stanou i vaší budoucností! To je práce, kterou máte konat: proměňovat dnešní sny v budoucí skutečnost, a k tomu je třeba odvahy, jak jsme slyšeli od obou. Tomu děvčeti říkali: „Ne, ne, studuj ekonomii, protože s tímhle bys uměla hladý.“ A tomu chlapci: „Ano, ten plán je výborný, ale odebereme tohle a tamto...“, a nakonec nezůstalo nic. Ne! Nést to dál s odvahou, s odvahou před odmítáním, před těžkostmi a přede vším, kvůli čemu naše sny vyhasínají.

Je zajisté třeba nechat sny, aby rostly, je třeba je pročišťovat, nechat procházet zkouškou a také je sdílet. Ptali jste se někdy, od-

kud vaše sny přicházejí? Odkud přicházejí mé sny? Narodily se, když jsem se díval na televizi? Když jsem naslouchal příteli? Když jsem snil s otevřenými očima? Jsou to velké sny, nebo sny malé a ubohé, které se upokojují s tím nejmenším? Jsou to sny o pohodlí a o blahobytu? „Ne, ne, mně se takhle daří dobře, nejdu už dál.“ Tyhle sny tě ale nechají zaživa umřít! Způsobí, že tvůj život nebude ničím velkým! Jsou to sny o poklidu, sny, které dávají mladým usnout a které proměňují mladého odvážlivce v mladíka na pohovce. Je smutné vidět mladé na pohovce, kteří se dívají, jak život před nimi plyne; mladí beze snů – jak jsem řekl už i jindy – kteří jdou do penze ve dvaceti, dvaadvaceti letech: jaká hrůza, mladý člověk v penzi! Avšak mladý člověk, který sní o velkých věcech, jde dopředu, nejde do penze. Jasně? Tak je to, mladí.

Bible nám říká, že velké sny jsou takové, které mají schopnost přinášet plody. Velké sny dávají plody, šíří pokoj, rozsévají bratrství a radost, jako dnes. Sny jsou velké, protože přemýšlejí v množném čísle, říkájí MY. Jednou se mne jistý kněz zeptal, co je protikladem, když se řekne „já“. A já jsem se naivně nechal chytit do léčky a říkám: V protikladu k „já“ stojí „ty“. Nikoli, otče, to je semeno války. Protikladem „já“ je slovo „my“. Když řeknu, že protiklad jsi ty, vyhláší válku. Když ale řeknu, že v protikladu k sobectví stojí „my“, přináším pokoj a společenství, nabízím sen, přátelství a smír. Pamatujte, že pravými sny jsou sny o našem „my“. Velké sny zahrnují, strhují, jsou sdílné, plodí nový život. Velké sny, aby zůstaly takovými, potřebují nevyčerpatelný zdroj naděje, zdroj Nekonečna, které rozdmýchává nitro a rozšiřuje ho. Velké sny potřebují Boha, aby se nestaly vidinou či blouzněním o všemohoucnosti. Můžeš snít o velké věci, ale je nebezpečné snít o ní osamoceně, pro-

tože můžeš upadnout do blouznění o všemohoucnosti. Avšak spolu s Bohem neměj strach a jdi dál. Sni ve velkém.

Oba jste použili slovo „strach“. Víte, sny mládí trochu vyvolávají u dospělých strach. Způsobují obavy, protože mají-li mladí sny, míří daleko. Možná je tomu tak proto, že dospělí sami přestali snít a riskovat. Nežřídka v životě dojde k tomu, že přestanou snít, přestanou riskovat. A vaše sny zpochybňují jejich rozhodnutí a podrobují je kritice. Vy si však nenechte svoje sny odcizit. Tady v Itálii byl jeden chlapec, asi jedenadvacetiletý, který začal snít a snil ve velkém. A jeho tatínek, velký podnikatel, se jej snažil odradit. On si však nedal říci. Odešel za svým snem a otec jej pronásledoval. Mladík utekl na biskupství, kde se vysvlékl ze všeho, co měl na sobě, a vrátil to otci s tím, aby jej nechal odejít. Tento mladý Ital ze 13. století se jmenoval František a změnil dějiny Itálie. František riskoval kvůli velkému snu; neznal meze a svým snem svůj život završil. Byl mladý jako vy. A jaké měl sny! Proto o něm říkali, že je blázen. A prokázal tolik dobra a prokazuje nadále. Mladí nahánějí dospělým trochu strach, poněvadž ti přestali snít, přestali riskovat, dobře se zařídili. Ale jak říkám, vy si nenechte sny ukrást.

„A jak to máme, otče, udělat, abychom si nenechali sny ukrást?“ Hleďte si dobrého učitele, schopného pomáhat vám, abyste svým snům rozuměli a postupně a pokojně je konkretizovali. Vy sami buďte dobrými učiteli, učiteli naděje a důvěry pro novou generaci, které vám jdou v patách. „Ale jak se já mohu stát učitelem?“ Ano, mladý, který je schopen snít, se stává učitelem svým svědectvím. Protože je to svědectví, které burcuje, které hýbe srdcem a ukazuje ideály, které běžný život zakrývá. Nepřestávejte snít a buďte učiteli snění. Sen má velkou sílu. „Otče, kde si mohu koupit tabletky, které mi umožní snít?“ Ne,

takové ne! Ty neumožní snít, ale uvedou ti srdce do spánku! Spálí ti neurony. Zničí ti život. „A kde si mohu koupit sny?“ Sny se nedají koupit. Sny jsou darem, darem Božím, darem, který Bůh rozsévá do vašich srdcí. Sny jsme dostali zadarmo proto, abychom je i my zadarmo dávali ostatním. Nabízejte své sny; když si je někdo vezme, tak nezchudnete. Nabízejte je ostatním zadarmo.

Drazí mladí, říkejte „ne“ strachu. Vidiš, co ti řekl ten profesor! Měl strach? Ano, asi měl strach; ale on byl zabezpečený, byl klidný. Ale proč nechtěl, aby nějaká dívka šla jeho cestou? Nahnal ti strach. Co ti řekl? „Studuj ekonomii, protože vyděláš více.“ To je léčka, léčka toho, že vlastníme, že jsme zabezpečeni v blahobytu a nejsme poutníky na cestě našich snů. Chlapci a děvčata, vy buďte poutníky na cestě vašich snů. Riskujte na této cestě a nemějte strach. Riskujte, protože budete uskutečňovat své sny, protože život není loterie; život se uskutečňuje. A my všichni máme schopnost to dělat.

Svatý otec Jan XXIII. řekl: „Nikdy jsem nepoznal pesimistu, který by dotáhl do konce něco dobrého“ (interview Sergia Zavolihho s Mons. Capovillou: Jesus, č. 6, 2000). Musíme se to naučit, protože nám to bude v životě pomáhat. Pesimismus tě sráží dolů, neumožní ti něco vykonat. A strach z tebe dělá pesimistu. Žádný pesimismus. Riskovat, snít a jít dál.

Druhá otázka

Klade ji Martina, 24 let, a říká se životního rozlišování a myšlenky o angažovanosti a zodpovědnosti vůči světu, jak ji v této době mladí prožívají.

Svatý otče, jsem Martina, je mi 24 let. Před časem mě jeden profesor přiměl přemýšlet o tom, že naše generace není schopna ani zvolit si program v televizi, natož pak se nasadit pro nějaký životní vztah...

Mně skutečně dělá problém hovořit o tom, že jsem zasnoubená. Raději říkám, že „jsem s někým“; je to jednodušší! Znamená to menší zodpovědnost, přinejmenším v očích ostatních!

V hloubi ale silně cítím, že se chci nasadit a už odteďka plánovat a vytvářet společný život.

A tak se ptám: Proč touha po navázání autentických vztahů a sen o vytvoření rodiny se považují za méně důležité než něco jiného a musí se podřídit seberealizaci v zaměstnání? Vnímám to tak, že dospělí ode mne očekávají, že nejprve získám nějakou profesi a pak začnu být „osobou“.

Potřebujeme dospělé, kteří by nám připomínali, jak krásné je snít ve dvou! Potřebujeme dospělé, kteří by měli trpělivost být nám nablízku, a tak nás učili trpělivosti být jeden vedle druhého; dospělé, kteří nám do hloubi naslouchají a učí nás naslouchat místo toho, aby měli vždy pravdu!

Potřebujeme milující a solidární osoby, k nimž bychom se mohli útkat.

Nemyslíte, že osobnosti dospělých, kteří by nás skutečně stimulovali, jsou vzácné? Proč dospělí ztrácejí smysl pro společenství, pro vzájemnou pomoc, pro angažovanost ve světě a ve vztazích? Proč se to někdy týká i kněží a vychovatelů?

Já věřím, že stále má cenu být matkami, otci, přáteli, bratry... na celý život! A nechci přestat tomu věřit!

Odpověď Svatého otce

Martina je odvázná, že? Otrásá naší stabilitou a také hovoří zapáleně! Mám chuť se jí zeptat, jestli není neteří svatého Jana Zlatoušského kvůli způsobu, jak hovoří – s takovou rázností a silou! Rozhodnout se a moci rozhodovat o sobě se zdá být nejvyšším výrazem

svobody. Rozhodnout se a moci rozhodovat o sobě. A v určitém smyslu to tak je. Ale idea volby, jak ji dnes vnímáme, je ideou svobody bez závazků, bez povinností, volby s možnostmi nějakého úniku: „rozhodnu se, ale...“. Vložila prst do rány. Rozhodnout se na celý život, zvolit si lásku. Je možné si například říci: „Rozhodnu se, ale počkám, než dokončím studia.“ „Rozhodnu se, ale“: toto „ano, ale...“ nás však brzdí, nenechá nás jít vpřed, nenechá nás snít, odnímá svobodu. Vždy je zde nějaké „ale“. Toto „ale“ někdy tak zmohutní, že je větší než samo rozhodnutí a dusí ho. Svoboda se rozpadá a už se nedovede držet příslibu života a štěstí. Z toho pak usuzujeme, že také svoboda je klam a štěstí neexistuje.

Drazí mladí, svoboda každého člověka je veliký dar, který dostáváme a máme jej opatrovat, nechat růst a rozvíjet. Svoboda nepřipouští polovičatost. A ona se zaměřila na největší svobodu, kterou je svoboda lásky. Říká, proč by měla nejprve zakončit univerzitní kariéru, než začít myslet na lásku. Láska přichází, kdy chce – ta pravá láska. Je trochu nebezpečné hovořit mladým o lásce? Ne, není to nebezpečné, protože mladí dobře vědí, kdy je to pravá láska a kdy je to obyčejné vzplanutí převlečené za lásku; vy to rozlišujete dobře, nejste hloupí! A proto se odvažujeme mluvit o lásce. Láska není profese. Láska je život, a přijde-li láska dnes, proč mám čekat tři, čtyři, pět let, aby dorostla a ustálila se? Tady prosím rodiče, aby lásce mladých pomáhali dozrávat a neodsouvali ji stranou slovy: „Svatbu teď ne, protože potom přijdou děti, a neuděláš kariéru, a vše, co jsme do tebe vložili, by přišlo vniveč.“ Všichni to známe. Lásku je však nutné klást v životě vždycky na první místo, ale pravou lásku. Zde se musíte učit rozlišovat, kdy jde o opravdovou lásku a kdy o vzplanutí. Říkala, že se jí nechce říkat, že je

zasnoubená. To znamená ukazovat novou legitimaci svého života... Všechno se tak podmiňuje. Tady je totiž něco velmi důležitého! Připusťme, že se chceš vdát. Jestli ale budeš předstírat lásku a věnovat se studiu, začneš vést dvojí život. Největším nepřítelem lásky je totiž dvojí život. Je vám to jasné? Nebo to mám říci jasněji? Největším nepřítelem lásky není jen to, že se jí neumožní, aby rostla, a dá se přednost kariéře, ale dvojí život. Pokud si totiž oblíbíš dvojí život, láska se vytratí. Proč to říkám? Protože v opravdové lásce má muž i žena určitý úkol. Víte, co je největším úkolem muže a ženy v opravdové lásce? Úplnost! Láska netoleruje polovičatost! Buď všechno, anebo nic. Aby láska rostla, nesmí tady být nějaká zadní vrátka. Láska musí být upřímná, otevřená a odvážná. V lásce musíš dát na oheň celé tělo. Tak to říkáme u nás v Argentíně.

V Bibli je něco, co mě velmi oslovuje: na konci stvoření světa říká Bůh, že stvořil člověka ke svému obrazu a ke své podobnosti, a Bible říká: „Jako muže a ženu je stvořil, oba ke svému obrazu a ke své podobnosti.“ Tohle je láska. Když vidíš manželství, dvojici muže a ženy, kteří jdou vpřed v životě lásky, v tom je Boží obraz a podobnost. Jaký je Bůh? Jako toto manželství. Takový je Boží obraz a podobnost s ním. Neříká, že muž je k Božímu obrazu a podobnosti a že žena je k Božímu obrazu a podobnosti. Nikoli! Oba společně jsou k Božímu obrazu a podobnosti. A pak pokračuje v Novém zákoně: „Proto muž opustí svého otce a svou matku, aby se stali se svou manželkou jedním tělem.“ Tohle je láska. A jaký má muž v lásce úkol? Učinit manželku nebo snoubenku více ženou. A jaký je úkol ženy v lásce? Učinit manžela nebo snoubence více mužem. Je to práce ve dvou, že rostou spolu. Muž nemůže v manželství růst sám, pokud mu neumožní růst jeho žena, a žena nemůže růst v manželství

sama, pokud jí neumožní růst její muž. Tohle je jednota, tohle znamená být „jedním tělem“: stávají se „jedním“, protože jeden umožňuje růst druhému. Tohle je ideál lásky a manželství.

Vy si myslíte, že takovýto ideál, když se cítí jeho opravdovost, když je zralý, že se může kvůli jiným zájmům odsunout na později? Ne, nemůže. V lásce je třeba riskovat, ale v pravé lásce, nikoli v milostném vzplanutí, které se tváří jako láska.

Je tedy třeba, abychom se ptali: Kde je moje láska, kde je můj poklad? Kde je to, co ve svém životě považuji za nejcennější? Ježíš hovoří o člověku, který prodal všechno, co měl, aby koupil vzácnou perlu, která má vysokou cenu. Tou je láska; prodejte všechno, abyste si koupili tuto vzácnou perlu s vysokou cenou. Všechno. Proto je láska věrná. Pokud je nevěrná, není to láska, nebo je to láska nemocná nebo malá, která neroste. Prodat všechno za jedno jedině. Přemýšlejte dobře o lásce, přemýšlejte o ní seriózně. Nemějte strach přemýšlet o lásce, ale o lásce, která riskuje, o lásce věrné, o lásce, která umožňuje růst druhému a umožňuje růst společně. Přemýšlejte o plodné lásce.

Když jsem přijížděl, viděl jsem tady děti v náručí rodičů; to je plod lásky, to je pravá láska. Vsaďte na lásku!

Třetí otázka

Klade ji Dario, 27 let, a týká se tématu víry a hledání smyslu.

Svatý otče, jmenuji se Dario, je mi 27 let a pracuji jako ošetřovatel v paliativní léčbě.

V mém životě byly vzácné okamžiky, kdy jsem se konfrontoval s vírou, a tehdy jsem pochopil, že pochybnosti přesahují jistoty, a na otázky, které si kladu, jsou odpovědi málo konkrétní a nemohu se jich dotknout rukou; někdy si dokonce myslím, že odpovědi nejsou přijatelné.

Uvědomuji si, že tomu musíme věnovat více času; je to tak těžké uprostřed tisíce věcí, jimiž se každodenně zabýváme... A není snadné najít průvodce, který by měl čas pro konfrontaci a pro hledání.

A pak jsou tady velké otázky: Jak je možné, že tak velký a dobrý Bůh (tak mi ho představili) dopouští ve světě nespravedlnost? Proč lidé chudí a postavení na okraj musí tolik trpět? Moje práce mě staví každý den tvář v tvář smrti a vidět mladé maminky a otce rodin, jak tady zanechávají své děti, mi vnuká otázku: Proč se tohle dopouští?

Církev, jež je na zemi nositelkou Božího slova, se zdá být stále vzdálenější a uzavřenější do svých rituálů. Mladým už nestačí „pokyny“ shora, my potřebujeme důkazy a upřímné svědectví církve, která nás doprovází a naslouchá našim pochybnostem, s nimiž se naše generace každodenně potýká. Zbytečný přepych a časté skandály činí církev v našich očích málo důvěryhodnou.

Svatý otče, jakýma očima máme tohle všechno interpretovat?

Odpověď Svatého otce

Dario vložil prst do rány. Několikrát opakoval slovo proč. Ne všechna „proč“ mají odpověď. Například proč trpí děti? Kdo mi to vysvětlí? Nemáme odpověď. Nějakou odpověď nalezneme jedině při pohledu na ukřižovaného Krista a na jeho Matku. Tam vytušíme cestu, abychom v srdci pocítili něco jako odpověď. V modlitbě Otče náš (srov. Mt 6,13) je prosba: „Neuveď nás do pokušení.“ Tento italský překlad byl nedávno upraven přesně podle originálního textu, protože se mohl jevit jako dvojznačný. Může nás Bůh Otec „uvádět“ do pokušení? Může klamat své děti? Určitě ne. Proto správný překlad zní: „Neopouštěj nás v pokušení.“ Zdržuj se konání zlého, zbavuj se zlých myšlenek... Někdy slova, i když hovoří o Bohu,

zrazují jeho poselství lásky. Někdy jsme to my, kdo zrazujeme evangelium. On hovořil o zrazování evangelia a řekl toto: „Církev, nositelka Božího slova na zemi, se zdá být stále vzdálenější a uzavřenější do svých rituálů.“ To jsou silná slova. Je to soud nad námi všemi a zejména – jak říkáme – nad pastýři. Soud nad námi, zasvěcenými osobami. Řekls nám, že jsme vzdálení a uzavření ve svých rituálech. Nasloucháme tomu s respektem. Ne vždycky je tomu tak, ale někdy je to pravda. Mládeži už nestačí – jak jsi také řekl – pokyny shora, potřebujeme důkazy a upřímné svědectví, které nás bude provázet a naslouchat pochybnostem, s nimiž se naše generace denně potýká. Žádá od nás všech, od pastýřů i věřících, abychom doprovázeli, naslouchali, dávali svědectví. Pokud já jako křesťan, ať už věřící laik, věřící laička, kněz, řádová sestra nebo biskup, pokud se my křesťané nenaúčíme naslouchat utrpení, naslouchat problémům, být potichu, nechat hovořit druhé a naslouchat, nebudeme schopni dát pozitivní odpověď. A pozitivní odpovědi často nelze dát slovy; musíme je dávat tak, že sami riskujeme svým svědectvím. Kde není svědectví, tam není Duch Svátý. To je vážná věc.

O prvních křesťanech se říkalo: „Pohleďte, jak se milují.“ Protože lidé viděli svědectví. Uměli naslouchat a pak žili to, co říká evangelium. Být křesťanem neznamená nějaký životní status, status kvalifikovaného člověka, který říká: „Děkuji ti, Pane, že jsem křesťan a že nejsem jako ostatní, kteří v tebe nevěří.“ Líbí se vám taková modlitba? (Odpovídají „ne“.) To je modlitba farizeje a pokrytce; tak se modlí pokrytci. „Ubozí lidé, ničemu nerozumí. Nechodili na katechismus, nechodili na katolické gymnázium, nechodili na katolickou univerzitu... jsou to ubožáci.“ Je tohle křesťan? Ano, nebo ne? (Odpovídají „ne“.) Ne. Musíme se rozhodnout pro svědectví. Jednou v Krakově na obědě s mláde-

ží mi jeden mladý řekl: „Mám problém; na univerzitě mám spolužáka agnostika. Řekněte mi, otče, co mám říci tomuto spolužákovi agnostikovi, abych mu umožnil pochopit, že naše náboženství je to pravé?“ Já jsem mu řekl: „Můj milý, poslední věc, kterou bys měl dělat, je něco mu říkat. Začni žít jako křesťan a on sám se tě začne ptát, proč takto žiješ?“

Dario pokračoval: „Zbytečný přepych a časté skandály činí církev v našich očích málo důvěryhodnou. Svátý otče, jakýma očima máme tohle všechno interpretovat?“ Formální církev, která nevydává svědectví, pohoršuje. Církev, která je uzavřena do sebe a nevychází ze sebe, pohoršuje. Každý den musíš i ty vycházet ze sebe, ať jsi spokojený, či smutný, ale musíš vyjít ze sebe, abys pohladil nemocné a pomáhal jim paliativní péčí, aby jejich odchod na věčnost byl co nejméně bolestný. Ty víš, co to znamená vycházet ze sebe, jít druhým vstříc a překračovat hranice, které dávají pocit bezpečí. V Apokalypse je pasáž, kde Ježíš říká: „Klepu na dveře; když mi otevřete, vstoupím a budu s vámi večeřet.“ Ježíš chce k nám vstoupit. Avšak já často myslím na Ježíše, který bouchá na dveře

zevnitř, abychom ho nechali odejít, protože my často nevydáváme svědectví a držíme ho jako vězně své formálnosti, své uzavřenosti, svého egoismu a svého klerikálního způsobu života. Klerikalismus není jen mezi kněžími, ale je to postoj, který se dotýká nás všech. Klerikalismus je perverze církve. Ježíš nás učí cestě, po níž máme vycházet ze sebe, cestě svědectví. A pohoršením je – protože jsme hříšníci – když nevycházíme ze sebe, abychom dávali svědectví.

Zvu vás, abyste se zeptali – Daria nebo někoho jiného, kdo dělá tuto práci – jak vycházet ze sebe a vydávat svědectví. A uvažujte také o tom, že když řeknu „církev nevydává svědectví“, zda to náhodou neplatí také o mně? Vydávám svědectví já? On to může říci, protože to dosvědčuje a denně zakouší s nemocnými. Ale mohu to říci o sobě? Může každý z nás kritizovat toho či onoho kněze či biskupa nebo křesťana, není-li sám schopen vycházet ze sebe a vydávat svědectví?

Drazí mladí – a to je poslední, co řeknu – Ježíšovo poselství, církev, která nevydává svědectví, je pouhým dýmem.

„Prvním a nejdůležitějším místem, kudy vede víra, je domov. Víře se učí doma prostřednictvím klidného a každodenního příkladu rodičů, kteří milují Pána a svěřují se Jeho slovu. Tam, doma – můžeme říci v „domácí církvi“ - se děti učí významu věrnosti, poctivosti a oběti. Vidí, jak se k sobě chovají maminka a tatínek, jak vzájemně pečují o sebe i o druhé, jak milují Boha i církev. (...) Modlete se tedy spolu v rodině, mluvejte o věcech dobrých a svatých, nechte do svého rodinného života vcházet Marii, naši Matku. Slavte křesťanské svátky. Žijte v hluboké solidaritě s těmi, kdo trpí a jsou na okraji společnosti. Když si takto počínáte spolu se svými dětmi, jejich srdce postupně pronikne velkodušná láska k druhým.“

Papež František, promluva na světovém setkání rodin v Dublinu

SOCIÁLNÍ JEVY A PROCESY FORMUJÍCÍ SOUČASNOU ČESKOU MLADOU GENERACI ANEB KAM SMĚŘUJE MLÁDEŽ

Petr Sak

Společným jmenovatelem procesů, v jejichž rámci nová generace mládeže vzniká, je eroze, rozvolňování, ztráta tvaru, rozklad struktur, eroze přirozeného časoprostoru. Charakteristikou vznikající generace oproti dřívějším generacím je, že se jako generace neutváří. Jejím generačním svérázem je oslabení až absence specifických generačních znaků spojených se společností, v níž žije, a nárůst znaků nadnárodního či mimonárodního charakteru. Je to pohyb ve směru globálního atomizovaného davu, formovaného virtuálně v kyberprostoru, pro jednání v reálném světě.

Generace je fenomén, který strukturuje sociálně v čase. Generace je současně objektem formování společnosti i subjektem jejího modifikování. Utváří kontinuitu i diskontinuitu společnosti a je nositelem změny. Strídání generací představuje pulsování sociálně. Je fenoménem sociální evoluce v krátkodobém časovém horizontu. Změny, jichž je generace nositelem, mají i charakter experimentu, v němž se prověřuje relevance změn pro další vývoj.

Generace je velká sociální skupina, kterou na demografickém základě formuje společnost, v níž vzniká, za aktivní spoluúčasti samotné generace. Generace je spojena s „mateřskou“ společností „sociální pupeční šňůrou“. Nelze si představit generaci ani její vznikání mimo společnost, k níž patří. To jsou základní východiska teoreticko metodologického přístupu ke zkoumání generací. Zkoumání generací je současně výzkumem společnosti a její dynamiky.

Ke kategoriální výbavě výzkumu generací patří životní fáze. Generace jako sociální entita prochází jednotlivými životními fázemi a diferencovaně se v těchto fázích modifikuje pod tlakem společenských procesů, měnícího se sociálního statusu, zastávaných sociálních rolí, narůstající reflexe společnosti a sebereflexe. Ve fázi mládeže se generace utváří, vzniká její generační podstata, která prochází dalšími životními fázemi, v nichž je modifikována, jsou na ni vkládány další vrstvy. V následujících životních fázích je třeba rozlišovat generační podstata a fenomény, které jsou onticky odvislé od dané životní fáze. Zásadní metodologickou chybou je srovnávat dvě generace, jednu ve fázi mládeže a druhou v jiné fázi a vyvozovat závěry o diferencích či shodách dvou generací mládeže. Pokud chceme generace srovnávat a vyvozovat závěry o diferenciaci generací mládeže, je nezbytné je srovnávat ve fázi, kdy jsou mládeží obě nebo všechny srovná-

vané generace. Pokud analyzujeme generaci např. ve fázi stáří, ve výzkumu se prolínají jevy, které jsou spojené s podstatou generace a s životní fází stáří. Např. názory a postoje ve vztahu ke zdraví a zdravotnickému systému jsou spojeny s životní fází. Mládež a ranou dospělost tato oblast zajímá minimálně. Ve výzkumu se jako hlavní životní problém do 35 let věku neobjevil zdravotní problém (Sak, 2004). Až se však tato generace posune do životní fáze stáří, bude ji tato oblast zajímat stejně jako předchozí generace.

Samozřejmě, že můžeme srovnávat generace v odlišných životních fázích. Mělo by se však jednat o v čase souběžné generace a při interpretaci bychom měli zůstat na pozici srovnávání životních fází. Pokud bychom srovnávali současnou generaci mládeže se starou generací, která již ze společnosti odešla, těžko odlišíme, které rozdíly jsou dané životní fází a které jsou generační.

Pro zkoumání generací je nezbytný meta výzkum, čímž myslím výzkum, který není postaven na datech pouze jednoho výzkumu, ale analyzuje data a poznatky více výzkumů. Tedy analýza a interpretace vycházející z časové řady výzkumu různých sociálních fenoménů tvořících kategorie generace.

Kolem tématu generací se potkáváme s pojmy tichá generace, generace baby boomers, generace x, y, z a generace alfa. Avšak uvedené nálepky postrádají metodologický postup, jak se k charakteristice generace dospělo. Počátek těchto označení generací je v americké odborné produkci před několika desetiletími. Tato generační typologie je přejímána do českého prostředí a na české generace. Nechci posuzovat metodologickou relevanci této generační typologie v kontextu americké společnosti, ale její import do české společnosti je irrelevantní. To jistě není problém amerických badatelů, ale českého

prostředí, pro které vše americké provenience je excelentní a vzorové.

Podívejme se, jak byly tyto generace v Česku „sociálně naturalizovány“ nebo pouze převedeny do české společnosti.

„Díky prodlužujícímu se věku dnes žije vedle sebe v Česku hned šest generací, alespoň podle sociologického členění. Jaké jsou jejich obecné charakteristiky a v čem se liší?“

TICHÁ GENERACE (narozená 1925-1945)

GENERACE BABY BOOMERS (narozená 1946-1964)

GENERACE X (narozená 1965-1980)

GENERACE Y (narozená 1981-1999)

GENERACE Z (narozená 2000-2013)

GENERACE ALFA (narozená 2014-)

Podle wikipedie „tichá generace“ (angl. Silent Generation) zahrnuje lidi narozené v období od poloviny 20. do začátku 40. let 20. století. Demograf Neil Howe v časopise Forbes určil jako Silent Generation ty, kteří se narodili mezi lety 1925–1941¹. Nezisková organizace pro demografický výzkum, výzkum veřejného mínění a analýzy, Pew Research Center, ohraničuje ročníky této generace roky 1928 až 1945².

„Svůj název si získala proto, že je charakteristická svým zaměřením na pracovní kariéru, kterou upřednostňuje před aktivismem. Označení „Silent Generation“, které od té doby na této generaci ulpělo, použil časopis Time ve svém čísle z 5. listopadu 1951 v článku s názvem The Younger Generation. Uvedl v něm, že tato generace nemá velké ambice, ale naučila se, jak co nejlépe přežít v těch nejtěžších situacích. Původně se takto nazvali členové generace v USA a v Kanadě (Silent Generationinon).

„Generace Baby boomers je označení lidí narozených během ekonomické prosperity v USA následující po 2.světové válce. Ame-

riční demografové do této generace počítají ročníky 1946 až 1964.“ (Generace Baby boomers). „Generace Baby boomers stojí za nejednou kulturní revolucí. Právě její členové zapříčinili vznik hnutí jako hippies, nebo punk.“ (Blažíček, 2017).

Podobně jako M. Blažíček přejímají charakteristiku generací i další autoři. Následné charakteristiky generací uvádím podle Sebastiana Chuma.

Generace X

„Lidé narození zhruba mezi lety 1965 až 1980, jejichž formativní roky trvaly zhruba 20 až 25 let. Generace X se nazývá mimo jiné Umělá, protože označení „X“ je marketingová nálepka, vyjadřující že mladí lidé své doby neměli zdánlivě žádný společný cíl nebo žebříček hodnot. Každý měl nějaké své „životní X“ a za nímž se rozhodl jít, případně se naopak rozhodl žádné životní X nevyhledávat. „Nedefinovaná generace“ začala používat jako pozitivní vymezení své identity, založené na svobodě jednotlivce, lidské důstojnosti, novém přístupu k rychle se měnícímu světu a celkové nezávislosti mladých lidí. Starší členové jsou označováni jako Grunge nebo Slacker (flákačská) generace“ (Chum, 2013). „Největším vlivem na jejich životy byl výbuch kontrakultury a Culture Wars, tedy vznik desítek výrazných subkultur, uměleckých hnutí, nových vědeckých i politických teorií a celkový rozpad masové popkultury. Výsledný koktejl udělal z X otevřenou a sebevědomou vlnu mladých, kteří sice stále ve velkém sdílejí životní cíle svých rodičů (kariéra, rodina, dům, pověst...), ale zároveň odmítají jakýkoliv jeden celkový pohled na svět a jsou schopni vnímat i prožívat několik revolučních vlivů a životních stylů najednou. Civilizaci přináší hlavně zpochybnění dosavadních přístupů k práci a politice, vyžadují více pravomocí a volnosti. Jde

o první generaci, která v podstatě nezná rasiismus v nejrubší podobě.

V produktivním věku pracují X za méně peněz než jejich rodiče a mají celkově více práce, nedostatek dlouhodobých jistot jim nahrazuje vzrůst osobní svobody. Ve výsledku jde o výrazně postojovou generaci, to znamená, že hledají takové hodnoty a významy, které se vyplatí zastávat celý život.“ (Chum, 2013).

Generace Y

„Lidé narození mezi lety 1980 až 1995, jejichž formativní roky trvají zhruba 25 let.

Nejčastějším označením Y je „Generation Why?!“, což vychází z anglické výslovnosti písmene ypsilon („Proč?!“). Je to generace otázek a zpochybnování, od které se toho moc nečekalo.

Ještě nižší platy a ještě méně jistot zatlačily Y do pozadí. Výsledkem jsou hnutí jako Anonymous nebo Occupy, která svou necelistvostí a nepředvídatelností představují první záblesky toho, co můžeme od generace Y (ovlivněné generací X) čekat.

Svoboda a nové možnosti udělaly z Y takzvanou Civic neboli Občanskou generaci: Semkli se k sobě navzájem a nevěří ani rodině, ani kariéře, ani vzdělání, ani státu. Naivní a zmlsaní tím, že vyrůstali v rozkvětu 90. let, dnes stojí Y na ulici a uvažují, kde jsou jejich antigravitační skateboardy a dovolené na Marsu. Co byla pro Boomers skvělá budoucnost a pro X zájímavá výzva, to je pro Y hořké probuzení ze sna. Jejich reakce je taková, že se stali světem sami pro sebe a hledají způsoby, jak „změnit systém zevnitř“ tam, kde se předchozí generace bouřily.

Výdobytky X dovedly Y k velkým změnám hodnot a životních cílů, takže se často označují jako Názorová generace: Dokáží měnit a přizpůsobovat své názory, domluvit se je

pro ně důležitější než mít poslední slovo. Bohužel ale díky tomu působí v očích starších generací nerozhodně a bezpátečně.

Jako X buduje svět bez rasismu, přináší Y svět bez sexismu. Y chtějí pracovat z domova a zavedli termíny jako urban tribe (typ semknuté městské komunity) nebo downshifting (odmítnutí časově náročných zaměstnání). Mít prostě a jednoduše čas na sebe a své blízké je pro ně prioritou, které by neměly stát v cestě staré představy o rodině nebo kariéře. Nesoulad generace Y se světem tak často vede k tomu, že se její členové skrývají a snaží se zapadnout za každou cenu – z toho vychází opětovný zájem o manželství nebo náboženství, návrat k některým starším hodnotám, ve kterých Y hledá klid a možnost rozkvětu v ústraní.

Říká se, že jde o první generaci, jejíž mozek je silně formován informačními technologiemi a vizí reálné civilizační změny, z čehož vychází dvě častá označení: Y se říká buď Mileniálové, protože prožili přechod tisíciletí a budou definovat to příští, případně Boomerang Generation, protože se neustále vrací k rodičům a přátelům, hledají hlubší hodnoty a žijí klidnějším životem, než se čekalo.

Ačkoliv jde o veskrze tichou a skrývací se generaci, nebývale silně se věnuje politickému aktivismu nebo veřejné službě. Mezinárodní, rovnostářská, tvořivá a kosmopolitní, Y je podle mnohých autorů dřímající obr, od kterého můžeme za 20 let čekat velké věci.“ (Chum, 2013).

Generace Z

„Lidé narození zhruba v letech 1995 až 2010. Jejich formativní roky budou trvat až 30 let. Pokud jsou Y Mileniálové, jsou Z takzvaní „Plurálové“, zatím nejroztříštěnější a nejroznorodější generace. Pokud X věřili, že jim společnost dá šanci zapo-

jit se aktivně do dění podle jejich představ a pokud Y věří, že dokáží společnost potichu změnit zevnitř, zdá se, že Z mají v plánu na společnost zanevřít úplně. Definování internetem a multikulturalismem, válkami a finanční krizí, rozpadem rodiny a v podstatě kompletní ztrátou jistot, obrací se Z k sobě sama a individuální specializaci. Jejich prioritou je vzdělání a rozvoj svých schopností, takže pokračují v individualistickém vývoji nastoleném předchozími generacemi.

Podle zatím nejistých průzkumů jsou Z posedlí přímou zkušeností, takže musí na všechno sáhnout a všechno prožít na vlastní kůži, zároveň ale žijí odděleně a „na Síti“. Jsou intelektuálně vyspělí, dospívající příliš rychle, nechápují termíny jako status quo nebo tradice a tak nějak v podvědomí cítí, že svůj svět si budou muset vybudovat sami. Ať se totiž učitelé a prodejci snaží jakkoliv, dynamiku Z nemůžou nikdy předběhnout.

Zdědili nechuť k sexismu od Y a nechuť k rasismu od X, přidávají nechuť k nacionalismu. Kde X měnili přístup k politice a práci, Y mění přístup k rodině a veřejné správě, tam se od Z očekává změna přístupu ke vzdělávání a financím. Přelétaví a každý s vlastní specializací, pravděpodobně půjde o skoro nezachytitelnou a divokou sílu. Kombinace hladu po „skutečné zkušenosti“ s životem v digitálním světě pomalu ale jistě přináší první ukázkou dvojité podstaty budoucího lidstva, obklopeného počítači a interaktivitou. Věří především ve svou schopnost vyřešit každý problém po svém, takže se očekává, že Z bude úplně obcházet tradiční společenská řešení „(Chum, 2013).

Generace Alfa

„Data narození se pohybují mezi lety 2010 až 2025. Jejich formativní roky budou trvat minimálně 30 let. Jsou nebo budou dětmi generací X, Y a Z. První generace komplet-

ně narozená ve 21. století je zatím záhada. Většina těch, kdo studují kulturní generace, je považuje za zcela zásadní zlom v dějinách lidstva. Nejen, že budou tyto děti žít ve světě prolnutém informačně-komunikačními technologiemi a na pokraji ekologicko-humanitární krize, ale především budou ve věku informací a krizi žít i jejich rodiče, učitelé, starší spolužáci a životní vzory.

Velkou změnou, která se od generace Alfa očekává, je příchod nové vlny globalismu a postupné dokončení rozpadu nacionalismu, který pomalu začíná generace Z. Pokud kontrakulturní myslitelé píšou o tom, že lidstvo ještě ani netuší, v jak velké krizi je, a pokud technooptimističtí komentátoři píšou, že lidstvo ještě ani netuší, jak velkou změnu nám přinesl internet (a další technologie), generace Alfa by podle všeho měla zosobnit jejich nejhorší obavy i největší naděje“ (Chum, 2013).

Na několika příkladech dokladují nepatřičnost transportu americké generační typologie do českého společenského prostředí. Tichou generaci tvoří ročníky narozené v letech 1925 - 1945. Tvoří jí tedy skupiny se zcela odlišnými zkušenostmi v době svého generačního formování. Nejstarší část již prožívala marasmus 2. republiky, Mnichov, okupaci a druhou světovou válku. Nejmladší část prožívala okupaci jako malé děti sice s citovými prožitky, ale bez rozumové reflexe.

„Svůj název si získala proto, že je charakteristická svým zaměřením na pracovní kariéru, kterou upřednostňuje před aktivismem“, říkají o tiché generaci čeští interpreti. Avšak česká poválečná generace mládeže, která by měla být touto tichou generací, reálně byla protikladem uvedených charakteristiky. Ze všech poválečných generací byla tou nejhlasilější, jak ve smyslu, že její názory a stanoviska byla ve společnosti slyšet, tedy

nebyla tichá ve smyslu společenské angažovanosti. Nebyla však tichá ani v prvoplánovém významu. Typické pro ni byly aktivity v pěveckých souborech, v rozvíjení folkloru, populární byla recitace i literární a divadelní činnost. Svou „tichou životní fází“ prožila v protektorátu a její hlasitost vyplývala z životního pocitu poválečné euforie a nadšení. Pokud bychom pro její charakteristiku chtěli použít pojem aktivismus, tak to byla ta neaktivističtější generace ze všech poválečných generací. Byla aktivistická a aktivní nejen jako mládež, ale i v šedesátých letech a právě ona byla především subjektem Pražského jara, ale aktivní byla i v listopadu 1989 a na počátku devadesátých let.

„Do Generace Baby boomers se počítají ročníky 1946 až 1964“. Opět je zde použito mechanické demografické hledisko bez zohlednění společenské dynamiky a společenských procesů. Nejstarší ročníky uvedené generace byly formované šedesátými léty a vědomě a aktivně prožívaly Pražské jaro. To jsou ti mladí z fotografií kolem tanků na Václavském náměstí v srpnu 1968. Ti nejmladší se v šedesátých letech teprve rodili a v Pražském jaru jim byli čtyři roky. Čtyřleté batole a dvaadvacetiletí z Pražského jara nemohou tvořit stejnou generaci, protože formativní tlak společnosti na ně byl zcela odlišný.

O generaci X narozené mezi lety 1965 až 1980 čeští autoři říkají: „X je marketingová nálepka, vyjadřující že mladí lidé své doby neměli zdánlivě žádný společný cíl nebo žebříček hodnot. Co znamená tvrzení, „neměli žádný společný cíl nebo žebříček hodnot“ a jakými empirickými poznatky je toto tvrzení podloženo? Na základě časové řady opakovaných výzkumů toto tvrzení vylučuji. Dominantními životními cíli této generace mládež bylo získání vzdělání a založení rodiny, včetně dětí (Sak, 2000, 2004)³.

Hodnotový systém mládeže se zkoumá pomocí baterie hodnot. Respondent se ke každé hodnotě vyjadřuje pomocí pětistupňové škály. Vytvořením indexu jako průměru pro každou hodnotu získáme výpověď o pozici hodnoty pro mládež jako celek, pro věkové a vzdělanostní skupiny, muže a ženy apod. První výzkum hodnot jsem dělal v roce 1982 a časová řada pokračuje do roku 2011. Význam hodnot se vyvíjí, ale výrok „neměli žádný společný žebříček hodnot“ je nesmyslný. Co charakterizuje generaci mládeže z devadesátých let je revalorizace sociálních hodnot a valorizace hodnoty majetku (Sak, 2000, 2004).

V československé sociologii mládeže byla v osmdesátých letech na základě výzkumů Dalibora Holdy kodifikována teze, že vývoj hodnotového systému mládeže je ukončen v první polovině do dvaceti let a dále se nemění. Výsledky časové řady výzkumů hodnotových orientací mládeže v devadesátých letech tuto tezi zkorigovaly. Při dramatických společenských změnách dochází k posunům v hodnotovém systému generace, které zvyšují šanci k adaptaci na nové společenské podmínky. Obvykle k tomuto posunu dochází ve směru k hodnotovému systému generace, která v čase společenských změn je mládeží a jako nejflexibilnější složka společnosti se nejrychleji adaptuje na společenské změny (Sak, 2000, 2004).

„Členové generace Y se narodili mezi lety 1981 až 1999. Ve výsledku jde o výrazně postojovou generaci, to znamená, že hledají takové hodnoty a významy, které se vyplatí zastávat celý život.“ Autor nerozlišuje mezi hodnotou, postojem a významem a tvrzení nemá žádný reálný smysl.

„Generaci Z tvoří lidé narození zhruba v letech 1995 až 2010. Jejich formativní roky budou trvat až 30 let“. Mluvit o generaci je sporné, protože fáze formování této

generace nebyla ještě završena, navíc při uváděném věkovém rozpětí byly při psaní textu nejmladší ročníky ještě v mateřské školce.

„U generace Alfa se data narození pohybují mezi lety 2010 až 2025. Jejich formativní roky budou trvat minimálně 30 let“. Tato výpověď je mimo rámec sociologie, mluvit o generaci uvedených ročníků spíše do oblasti futurologie či prognostiky.

Zásadnější výhrady mají obecně teoreticko-metodologický charakter. Přenášení americké typologie na české generace je zcela obskurní. Česká mládež se formovala v generaci v zásadě jiné společnosti, v níž probíhaly radikálně odlišné společenské procesy cílící do jiných událostí než v té paralelní americké. Již o českém studentském hnutí v šedesátých letech píše Timothy Leary (1996), že bylo ovlivněno americkým studentským hnutím, což také nebyla pravda, protože obě hnutí vznikala a fungovala v jiných společenských podmínkách a reagovala na jiné společenské problémy.

„Tichá“, v mé typologii budovatelská generace prožila okupaci a v každodenním životě se její příslušníci střetávali s hltrovskou okupační správou. I když se přes Česko nepřelívala fronta jako na Ukrajině či v Bělorusku, její život byl plný napětí, strachu a stresu. O to větší byla euforie a nadšení z konce války a z budování nové společnosti. Jejich vrstevníci v USA žili na území, v němž se s nebezpečím nepotkávali. Generace obou společností měla svá šedesátá léta. Ta česká prožívala destalinizaci a usilovala o reformu společnosti. Souběžná americká mládež se potýkala s válkou ve Vietnamu a usilovala o zbavení se rasismu a segregace a zažila šok ze zavraždění svého prezidenta a otazníky ze způsobu vyšetřování této vraždy. V pozadí šokujícího zážitku jsou skryty pochybnosti, kdo vlastně J.F.Kennedyho zavraždil a co to říká o společnosti, která vraždí své pre-

zidenty. Navíc vzápětí byl zavražděn Martin Luther King a kandidát na prezidenta další Kennedy, tentokrát Robert. Vraždy se začaly stávat součástí politického života USA. Vzpomínám na básně Pavla Kohouta z roku 1961, v níž rodící se člověk se vyrovnává s faktem svého zrození a klade otázky: „Mám správný původ? Mám správnou barvu kůže“. Tyto jednoduché otázky ukazují současnou shodnost a protikladnost života lidí ve dvou světech.

Generace je sociální entita zrozená ze sociální skutečnosti společnosti, v níž žije a sociální skutečnost americké a české mládeže byla jiná, proto nemohou být tyto generace totožné.

Generace Baby boomers narozená v letech 1946-1964 je v mé typologii reformní a normalizační generací. Vrstevnická americká generace nezažila Pražské jaro a celoživotně traumatizující zážitek sovětské okupace ani život v normalizaci. Naopak bojovala se státem za ukončení války ve Vietnamu a prožívala boj za desegregaci, kdy fronta byla ostře vytyčená. Symbolické bylo nasazení Národní gardy, aby pár černošských holčiček mohlo přijít do školy. Společenská skutečnost byla natolik odlišná, že samozřejmě nemohla vytvořit stejnou generaci.

Generace X se částečně kryje s transformační generací mé typologie. Transformační generace představuje společenskou a sociologickou exkluzivitu. Sociální zrání jejich příslušníků a formování v generaci probíhalo ve dvou společenských systémech s odlišnými hodnotami a systémem sociálních norem chování, s odlišnou ideologií a světovým názorem. Specifikem počátku devadesátých let byla konfrontace mezi reálnou zkušeností z odcházejícího společenského systému a s ideologií kapitalismu. Protože neexistovala reálná zkušenost, jakákoliv idealizace kapitalismu byla možná. Byla to situace

podobná té po 2. světové válce. Zatímco po 2. světové válce šlo o ideologii a idealizaci socialismu, s nímž nebyly zkušenosti, počátkem devadesátých let šlo o ideologii a idealizaci kapitalismu. To je také příčinou toho, že o mládeži počátku devadesátých let můžeme také mluvit jako o mládeži ideologické a antikomunistické. Ovšem v nastalých devadesátých letech tato generace mládeže byla svědkem rozkradení státního majetku, tunelování, zavření poslance na den volby prezidenta, aby mohl být zvolen, rozbití Československa neústavní nedemokratickou cestou, kdy namísto referenda se dohodli dva politici a za odpolední rozhovor u kávy ve vile Tugendhat byla zničena snaha mnoha generací a obětované životy lidí, kteří bojovali za Československo a dalších jevů a společenských procesů.

Lze říci, že funkcionální působení společnosti bylo výrazně efektivnější než působení intencionální. Výsledkem je pragmatismus této generace. Proto devalorizace sociálních hodnot a valorizace hodnoty majetku, přičemž zdánlivě nelogicky souběžně ne vzrostla hodnota platu, protože se bohatlo jiným způsobem než prací a mzdou. Může generace, která se formovala v takové době a v takové společnosti být stejná jako generace v USA, která nic takového nezažila? Samozřejmě, že nemůže, sociologická výpověď nemůže ztotožňovat vrstevnické generace v USA a v Česku.

Po metodologickém vstupu do zkoumání generací a po kritické analýze přejaté americké typologie generací se zaměřím na vlastní téma. Minulý rok (Sak, 2016, 2017) jsem na konferenci v Bratislavě uvedl typologizaci pěti poválečných generací mládeže. Ročníky tvořící biologický základ pro formování generací nelze brát jako dogma, generační demografické hranice jsou rozvolněné. To je dáno tím, že sociálně nemá digitální cha-

rakter jedniček a nul a společenské procesy a jevy jsou v sociálním čase a v sociálním prostoru rozvolněné. V české společnosti obvykle nejdříve začnou působit v Praze, následně ve větších městech a dále na vesnicích. Temporalitu působících procesů způsobuje také vzdělanostní a věková struktura. Jinak společenská událost působí na patnáctiletého studenta střední školy v malém městě, jinak na dvaadvacetiletého studenta vysoké školy v Praze a rozdílů jsou i mezi studenty podle charakteru školy.

To je faktor společensko formativní, který se střetává s individualitou jedinců tvořících generaci. Každý jedinec je zcela individuálně připraven na přijetí společenské události podle své vzdělanostní úrovně, inteligence a dalších stránek osobnosti, podle sociálního statusu sebe a své rodiny, přičemž jeho status je vývojovou modifikací statusu jeho původní rodiny. Proto generační události formují generaci, která je však tvořena jedinci s individuální reakcí na generační události. Například v pohledu na Pražské jaro je největší diference mezi populací, která Pražské jaro vědomě prožila a populací, která ho vědomě neprožila. Uvnitř populace účastníků Pražského jara jsou však v rámci základního jednotného pohledu současně značné diference.

Generace není homogenní masa, ale předpokládám její strukturaci podobnou přirozenému rozložení graficky zobrazovanému Gaussovou křivkou. Na vrcholu je jádro generace, které je nejsilněji zasaženo generačními formativními společenskými procesy a událostmi. Tvoří ho jedinci, kteří událost a procesy prožili z hlediska generačního formování v optimálním věku nebo přesněji v optimální fázi sociálního zrání. Po obou stranách vrcholu generační podstata slábne v závislosti na jedné straně u ročníků, jejichž optimálnost klesá až k věku, v němž je generační událost vyhaslá a na druhé straně

s rostoucím věkem a sociální zralostí klesá disponibilita osobnosti být událostí formován. Výrazné historické společenské události vytvářejí vyhraněnější generaci a generační hranice jsou ostřejší. Zajímavé je, že významnost události má dimenzi objektivní a subjektivní. Tyto dimenze se mohou shodovat, ale také odlišovat. Únor 1948, Pražské jaro a Listopad 1989 představují shodu obou dimenzí. Naopak rozbití Československa, vstup do EU a do NATO mládež té doby subjektivně téměř nezaznamenala (Sak, Kolesárová 2012).

Uvádím typologii generací mládeže (Sak, 2016,) jejímž ontickým základem je česká společnost životní fáze, odpovídající generace.

První generací je poválečná generace - budovatelská, tvořená ročníky narozenými před 2. světovou válkou (1925 – 1937).

Druhou generací – reformní - je generace Pražského jara (1937 - 1949).

Třetí generací je normalizační generace (1950 - 1964), charakterizovaná pragmatičností a sociální adaptabilitou.

V devadesátých letech **nastupuje čtvrtá - transformační – generace** (1968 – 1980), která ve svých počátečních populačních ročnících představuje již zmíněnou sociologickou exkluzivitu. Je formována dvěma společenskými systémy, nejdříve reálného socialismu a posléze nastupujícího kapitalismu.

Po roce 2000 plynule dochází k nástupu další generace – **kybergenerace** 1981 – 2000. **Přechod k páté generaci** nemá ostrou hranici a faktorem tvořícím tuto hranici je věk, v němž dětem této generace vstupovaly ICT do života. Čtvrtá generace do roku 2000 prožila ještě část života bez ICT v časoprostoru přirozeného světa.

Od té doby, co jsem publikoval tuto gene-

rační typologii, dostávám otázky na další generaci. Má výpověď nebude přímé vymezení další generace mládeže, ale zamyšlení nad procesy a fenomény, s kterými se formující generace střetává či přímo je jejich subjektem.

Při kritické analýze implementace typologie generací x, y, z na generace české společnosti jsem zdůrazňoval spjatost generace a jejího utváření s českou společností a tedy odlišnost generací různých společností. Nyní tento axiom zdánlivě zpochybním. Na časové ose od poválečné doby do současnosti se stoupající akcelerací probíhá celosvětový proces sociální integrace. Probíhají procesy, které rozpouštějí hranice mezi sociálními entitami a společenské procesy jsou stále více sdíleny mnoha společnostmi. V našem prostředí jsou hlavními entitami a procesy integrace Evropská unie s navazující globalizací a planetarizací. V posledních desetiletích se na těchto procesech jako média podílejí informační a komunikační technologie.

Čím více se na časové ose pohybujeme od devadesátých let do současnosti, tím více nabývají tyto jevy a procesy na síle a na akceleraci a lze předpokládat, že tento trend bude pokračovat i do budoucna. Vedle relativně spontánních společenských procesů zde také můžeme vysledovat působení, které má charakter sociálního inženýrství, tedy účelového a cíleného formování lidí, sociálních skupin, národů a států. Příkladem může být doporučení OECD české vládě, aby zkrátila mateřskou dovolenou na jeden rok. Projevující se trendy jsou tedy důsledkem kombinace spontánních sociálních procesů a záměrného, cílevědomého působení subjektů, které jsou ne vždy snadno definovatelné. Nejobecnější podstata těchto projektů sociálního inženýrství je kapitál, který oživuje nejrůznější formy manipulace, propagandy, indoktrinace, tedy to, co formuje člověka. Tyto formy

cílí na mladou generaci. Nejužívanějšími formami jsou média a neziskové organizace. Projekty sociálního inženýrství přesahují rámec států a národních společností a jejich cílovou skupinou je především mládež. Internacionální projekty sociálního inženýrství při formování generace posilují určité prvky spontánních formativních generačních procesů a jiné potlačují. Nadřazeným civilizačním procesem je nahrazování národních států a parlamentní demokracie vládou nadnárodních korporací.

Důsledkem je prohlubování mezery mezi mladou generací a staršími národními generacemi a sblížování mladých generací jiných národů a společností. Ovšem toto sblížování neprobíhá formou obohacování se o kulturu jiných národů, ale společnou se stává kulturní bezobsažnost. Česká mládež nejenže nezná Korán, Mahábháratu, O tao ctnosti, ale nezná ani Bibli. Dosažené výsledky těchto procesů jsou politicky propagandisticky zvýrazňované hodnotově pozitivními výraznými konotacemi. „Mladá vzdělaná moderní generace z měst oproti konzervativní nevzdělané staré generaci z venkova, která mladé generaci kazí budoucnost.“ Toto klišé je používáno podobně jako klišé „konspirační teorie“. Stereotyp mladých vzdělaných je používán pro vysvětlení brexitu i prezidentských voleb v Česku.

Při reflexi mladé generace je třeba mít na zřeteli, že současná sociální realita formující generaci je důsledkem spontánních společenských procesů a projektů sociálního inženýrství, které mají internacionální charakter a globální cíle a jsou za nimi globální subjekty.

Mají dopady spontánních společenských procesů a sociálního inženýrství na formování nějakou společnou podstatu, společného jmenovatele? Tuto společnou podstatu nacházím v jednotlivých sociálních jevech

a společenských procesech vázaných na novou generaci. Před analýzou těchto jevů je třeba připomenout, že jevy se týkají většiny proudu v generaci, která je však diferencovaná podle celé řady znaků. Můžeme také položit otázku, zda generační charakter je dán kvantitativním rozložením jevů v generaci či u hlavních generačních představitelů či jevy spojenými s vůdci? Otázkou také je, jakou roli hrají jevy sice v generaci zastoupené menšinou, ale oproti předchozím generacím jde o jevy nové?

Procesy a jevy spjaté s formováním nové generace mládeže:

- Dochází k destrukci tradičních sociálních rolí a sexuální identity. Homosexualita se samozřejmě vine celou lidskou historií, jen se mění její společenská akceptace a rozsah. Nabízí se otázka, jakou výpověď poskytuje o stavu společnosti. Homosexualita je např. spojena s úpadkem Říma a s odřídly SA v nacistickém Německu i s předchozím režimem militaristického Vilémovského Německa.

Pregnantní výpověď jsem slyšel v rámci semináře od vysokoškolské studentky, která největší přednost současné společnosti oproti té předlistopadové vidí v možnosti volit, vybírat svou sexuální identitu. Zatímco v té předchozí totalitní společnosti jedinec musel být buď muž, nebo žena, v té současné existuje 28 sexuálních identit a z nich může volit. I na českých vysokých školách se objevují hlasy pro genderové společné záchody. Ze zahraničí přicházejí genderově korektní požadavky na uznání třetího pohlaví, na nahrazení genderově nevyváženého označení tatínek, maminka neutrálním pojmem rodič. Genderově vyspělý novinář a režisér Vít Klusák protestoval proti básničce v učebnici, v níž se říká, že z holčiček budou maminky.

Proměňuje se i obsah rolí manžel, manželka, otec, matka způsobem, že protikladně

role se prolínají. Problém je, že muži, kteří akceptují genderové požadavky, se stávají pro ženy nezajímaví a nejběžnější charakteristika mladých mužů od mladých žen zní: „Jsou nesamostatní, neodpovědní, jsou to mamánkové, kteří si manželství představují jako mama hotel se sexem. Ovšem objevuje se i posun od přirozeného sexu k virtuálnímu sexu. Ozývají se i hlasy, že někteří muži v koupelně tráví více času než leckterá žena. Také muži jsou k ženám kritičtí a stěžují si, že současné mladé ženy postrádají ženskost.

- Dochází i k proměně sociální entity manželství a rodiny ve směru jejího rozkladu – eroze. Tato instituce vznikala historicky, rodina naplňovala zásadním způsobem společenské funkce. Teze „rodina je základ státu“ (společnosti) byla společná zcela odlišným společenským a ideovým systémům. Hlásal jí papež i Gustav Husák. Rodina existovala v různých kulturách a civilizacích a podle nich lze rodinu vidět diferencovaně. Evropská a tedy i česká rodina byla historicky formována a stabilizována křesťanstvím, i když se v posledních sto letech od výchozí křesťanské rodiny vzdaluje. Základní funkce rodiny spočívala v reprodukci společnosti a v zajištění legitimacy rodičovství, i když samozřejmě se to nikdy a nikde nepodařilo absolutně, což vyjadřuje výrok, matka jistá, otec nejistý. Sňatky homosexuálů, ať cíleně či nevědomě, zpochybňují instituci manželství a rodiny tím, že získáváním legálnosti a snad i legitimacy bez naplňování základních funkcí rodiny zpochybňují status a pozici manželství a rodiny.

Útoků na zpochybnění a existenci rodiny je však celá řada. Za proměnou sexuálního chování či sexuální revolucí stojí proměna morálky, sociálních norem chování, hodnot a především antikoncepce. Křesťanská morálka zapovídala sex před svatbou a nevěsta měla do manželství přicházet jako panna,

což se víceméně podle sociálních vrstev dodržovalo, i když ve dvacátém století tato norma postupně ztrácela na síle. Muž měl pro uspokojování svých sexuálních potřeb zjednodušeně řečeno dvě možnosti, manželství nebo nevěstinec. Současná sexuální morálka souvislost mezi sexem a manželstvím zrušila. Vyhraněnou výpovědí o současné morálce je odpověď patnáctileté matky na otázku, kdo je otcem dítěte: „Co já vím, to byla rychlovka na diskotéce na záchodě“. Od dětského věku se jedinci na internetu ale i v dalších médiích učí vnímat sex jako něco odděleného od vztahu, citu a manželství. Celá kultura je postavena na zisku, majetku, konzumu, násilí a do toho se řadí sex jako zboží. Sexuální motivace odpadla jako příčina založení manželství. Stále méně mladých lidí vstupuje do manželství a z této již početně slabé skupiny se ještě polovina manželství rozpadá. O stavu instituce manželství a rodiny vypovídá, že v roce 2017 se polovina dětí již narodila mimo rodinu s uzavřeným sňatkem, tedy nesezdaným pářům anebo singl ženě, z níž se stává samoživitelka. Po staletí byla rodina na základě sezdaného páru nezpochybnitelnou jistotou v životě lidí a společnosti. Současnou mladou generaci ve vztahu k manželství charakterizuje otázka proč a možná. K čemu manželství?

- **Stále více se vytrácí historický čas, kontinuita mezi minulostí, přítomností a budoucností.** Ztrácí se historický kontext, kdy je realita vnímána jako řetězec příčin jdoucích z minulosti přes současnost do budoucnosti. Ztrácí se schopnost zařadit sebe sama a svou generaci do historických souvislostí. Např. jen výjimečně studenti mluví se svými rodiči a prarodiči o Pražském jaru a o Listopadu 1989. Mladou generaci charakterizuje **historické bezvědomí a bezčasí.** Nejde pouze o absenci historických znalostí, ale také o velmi rozšířený nezájem o dějiny. Současný stav

jakéhokoliv výseku reality je do značné míry výsledkem minulých jevů a procesů vztahovaných k danému výseku reality. Bez chápání souvislostí mezi přítomností a současností se ztrácí logika prožívané skutečnosti. Život se stává nahodilým fenoménem skládajícím se z postupných událostí „teď“, které postrádají souvislost. Každý článek řetězce událostí „teď“ je proto konzumován jako izolovaný prožitek bez příčin a důsledků. Na tom jsou postaveny reklamní kampaně, v nichž současný dluh a konzumace služby nebo komodity potlačuje budoucí splácení. Ztráta historických kořenů znamená nepochopení současné společenské skutečnosti a vydává jedince na pospas propagandě a manipulaci médií, sociálních sítí, politiků a dalších subjektů. To podporuje i ústup četby a z toho vyplývající neznalost pramenů. Jedinci mladé generace jsou proto konzumenti interpretací a ne jejich kritičtí příjemci nebo dokonce autentičtí interpreti. Samozřejmě najdeme mezi generacemi a současnou mládeží výjimky⁴, historické bezvědomí je ale stav většinové části generace.

Život člověka a společnosti se odehrává v čase a prostoru. Tím, že nové generace neznají minulost, nemohou ji ani reflektovat, a zplošťuje se jim tak časová dimenze života. K tomu přispívá přesun do kyberprostoru bez času. Časové prožívání života se hroutí směrem k teď. Člověk na rozdíl od zvířat ve fylogenezi a ontogenezi své vědomí – sebe, stále více rozšiřuje v čase a prostoru. Porovnejme novorozence a vzdělaného seniora či člověka z paleolitu a současného vzdělaného seniora z hlediska kam dosahuje jejich vědomí a co je jeho obsahem. Současné trendy v řadě procesů obrátily směr vývoje. Dochází k hroucení historického a sociálního času. Život a bytí ztrácí časové ukotvení.

- **Vyprazdňování tradiční identity prostřednictvím tradičních znaků, která je**

nahrazována vnějšími znaky identity jako je tetování a piercieng. Konstrukce identity člověka se posouvá nejen ve směru od „být k mít“ (Fromm), ale také od niterného k povrchovému.

- **Oslabování až ztráta vědomí národní identity** vzniká jako průsečík spontánních společenských procesů a projektů sociálního inženýrství, které jsou spojeny s globalizací a s Evropskou unií. Zatímco při našem vstupu do EU byla zdůrazňována vysoká hodnota Evropy jako entity s kulturní a společenskou rozmanitostí, další vývoj směřuje ke zrození jakéhosi bruselského molocha, který potlačuje svébytnost a svéprávnost původních evropských národů. V evropské entitě, která neustále deklaruje svou demokratičnost a svobodu slova jsou kritici, kteří Evropskou unii přirovnávají k Sovětskému svazu zastrašování a nálepkování jako extrémisté. Směřujeme ke stavu, kdy myslet a mít vlastní názor bude v Evropské unii znakem extrémisty⁵.

- Právní a faktická **eroze hranic mezi státy** a snadnost cestování a pobytu v cizích zemích se promítají do vědomí lidí. Tak jako se reálně rozpouští struktura národů a kultur, analogicky se rozpouští i ve vědomí lidí, především příslušníků nejmladších generací. Zanikáním státu, národa, národní identity, společnosti vázané na stát a národ zaniká i základna, která je zdrojem procesů a událostí formujících generaci a tudíž možnost utváření mladé generace na bázi národní společnosti.

Proměny sociálních entit a procesy, vedoucí k těmto proměnám se pochopitelně logicky promítají do procesů utváření generací. Intenzita těchto formativních faktorů stoupá v čase od minulosti do současnosti a lze předpokládat, že dále poroste. Znamená to, že **klesá formativní vliv jevů a procesů vycházejících pouze z české**

společnosti a jevů na ní vázaných, a roste vliv jevů a procesů přesahujících českou společnost, nadnárodního či planetárního rozměru. Z hlediska utváření generace to znamená, že zákonitě klesá u nových generací ztotožnění s národní identitou, její národní charakter a národní hrdost. Nositelé těchto trendů pronikli již i do vysoké politiky. Není náhodné, ale symbolické, že ministryně obrany české vlády Karla Šlechtová si pleť 1. a 2. světovou válku a 27. 3. 2018 v České televizi v dopoledních hodinách prohlásila. „Bez Evropské unie bychom nebyli vůbec nic a konečně by si to měli všichni uvědomit“.

- **Stírání, rozvolňování hranic mezi národy, kulturami, náboženstvími.** Ač podle hesel a proklamací v rámci projektu multikulturalizmu by se člověk měl stát multikulturálním, to znamená prožívat, obohacovat se více kulturami, v realitě dochází k pravému opaku, jiné kultury si neosvojí a vlastní kulturu nezná, a tudíž se nestává její součástí. Německo je náš soused s bohatými vzájemnými historickými a kulturními vazbami. Obě země mají společný křesťanský základ a to jak katolický, tak protestantský a v současnosti máme silné ekonomické vazby. Do značné míry česká ekonomika pracuje pro tu německou a mnoho Čechů pracuje v Německu. Všechny důvody, pro to, aby mládež, a to i bez projektu multikulturalizmu, znala Německou kulturu. Ilustrujme si to na příkladu. Kolik mladých lidí zná velikána a nezpochybnitelný pilíř německé kultury světového významu J. W. Goetheho a skvost literatury Fausta nad rámec povinných školních výňatků? Znají německé supermarkety, ne však J.W. Goetha a Fausta. To stírání hranic znamená spíše, že v supermarketech nakupuje jak česká, tak i německá mladá generace a jak česká, tak německá nezná Goetha a nečetla Fausta. Z proklamované

multikulturalnosti se v realitě stává nekulturnost analogicky, kdy výsledkem vzdělávacích projektů Evropské unie je dle Liessemanna nevzdělaná společnost (Liessemann, 2009).

Ke konkrétním událostem jak vnitropolitického, tak mezinárodně politického rozměru by měl člověk vycházet ze znalostí. Na základě empirického sociologického výzkumu⁶ (Sak, 2000) je zřejmé, že znalosti mladé generace světových náboženství je nízká a jen o málo je vyšší u křesťanství. Opět to lze ilustrovat na příkladu Tibetu. Každoročně se v Česku manifestuje na podporu Tibetu. Zkuste však s těmito angažovanými jedinci mluvit o historii Tibetu anebo o buddhizmu a hinduizmu. I angažovaní novináři jsou schopni hlásat z médií naprosté nesmysly o dalajlámovi a tibetském buddhizmu. Nejnižší znalosti, blížící se nule, jsou znalosti islámu. Stírání hranic mezi náboženstvími nejde ve směru ekumenizmu a poznávání a chápání druhých náboženství, ale ve směru upadání znalosti a významu vlastního původního náboženství, tedy křesťanství, na úroveň jiných náboženství.

- **Přechod do kyberprostoru.** Značná část života probíhá v kyberprostoru a události a jevy v přirozeném světě mají hodnotu do té míry, jak se dají virtualizovat na sociálních sítích, Instagramu, YouTube, Facebooku. Život v přirozeném světě se rozmazává jeho virtualizací. Vznikají závislosti ve vztahu k novým technologiím, nově se objevují psychické poruchy odvozené od nových technologií. Existuje závislost na internetu, závislost na signálu, ale vedle psychických poruch dochází i k neurologickým poruchám, o nichž se mluví jako o digitální demenci (Spitzer, 2015).

- Dochází k **modifikaci tradiční sociability** fluktuací mezi virtuálním a přirozeným světem. Mění se prožívání a chování v důsledku prolínání těchto dvou světů. Člověk

se postupně stěhuje z přirozeného světa do světa virtuálního, tak jako se v minulosti stěhoval z přírody do primitivních lidských sídel, do vesnice, do města a do prostoru v osmdesátém patře mrakodrapu. Život ve dvou světech člověku něco dává, něco bere, a něco prostě mění. Mění se intenzita prožitku v přirozeném světě. U mladých lidí můžeme pozorovat narůstající neschopnost být delší dobu v přirozeném světě, v němž se stávají jakýmiś mátožnými „zombie“ a ožívají napojením na signál, vstupem do „matrixu“. Podobně jako je třeba dobít mobily a počítače, tak také virtuální zombie se potřebuje po určitém čase dobít odchodem do virtuální reality. Tento fenomén je dobře pozorovatelný při setkáních dětí a mládeže se svými prarodiči, při nichž je kontrast mezi přirozeným světem a virtuální realitou nejmarkantnější.

- Sociální sítě, sdílení, likování, kultura youtuberů, nepracování s prameny a propaganda médií vedou ke **ztrátě schopnosti kriticky myslet a analyzovat**. Názory a postoje jsou minimálně podloženy kognitivně. Názory mladé, ale již i střední generace, vznikají jako davová virtuální infekce na sociálních sítích. Ve jménu nekonformity, svobody a liberalismu narůstá davovost, stádnost a umírá svobodně myslící svěbytná individualita. Dle Františka Koukolíka, Zdenka Mahlera a dalších dochází k debilizaci společnosti a národa.

- Minimalizace vlivu - tlaku společnosti v liberálním sociálním prostředí na socializaci dětí a mládeže vede k oslabení generační gravitace, ke generačnímu rozvolňování, k velké diferenciaci. Otázkou je, nakolik se na těchto trendech podílí zrušení povinné základní vojenské služby. Značná část veřejnosti, a překvapivě především mladé ženy, zrušení vojenské služby považují za chybu a znova by ji zavedly.

- **Eroze osobností v akademickém prostředí**, včetně akademických funkcionářů. Dochází ke stírání hranice mezi vzdělaností, odborností a moudrostí učitelů a studentů. Důsledkem je prvoplánový aktivismus některých akademických funkcionářů.

Společným jmenovatelem procesů, v jejichž rámci generace vzniká je eroze, rozvolňování, ztráta tvaru, rozklad struktur, eroze přirozeného časoprostoru. To se týká jedince (jeho identity), rodiny, národa, státu, společnosti.

Ostrůvky pozitivní deviace, které se uvnitř této „generace-negenerace“ objevují, jsou dány kvalitou původní rodiny, v níž jedinec vyrůstá a jejími vlivy oslabujícími negativní tlaky z vnější společnosti.

Charakteristikou vznikající generace oproti dřívějším generacím je, že se jako generace neutváří. Jejím generačním svérázem je oslabení až absence specifických generačních znaků spojených se společností níž žije, a nárůst znaků nadnárodního či mimonárodního charakteru. Je to pohyb ve směru globálního atomizovaného davu formovaného virtuálně v kyberprostoru, pro jednání v reálném světě.

Doc. PhDr. Petr Sak CSc., sociolog zaměřující se dlouhá léta na studium problematiky mládeže. Uskutečnil více než 100 reprezentativních sociologických a pedagogických výzkumů, je autorem knih o sociologii mládeže – Proměny České mládeže, Mládež na křižovatce, Člověk a vzdělání v informační společnosti. Vyučuje na různých vysokých školách sociologii a bezpečnostní studia.

Poznámky

¹ Blažíček, M, Co předcházelo generacím x, y, z? Generace Baby boomers odchází ze scény Přístupné z: <http://www.studentpoint.cz/2017/07/12/co-predchazelo-generacim-x-y-z-generace-baby-boomers-odchazi-ze-sceny/>

² https://cs.wikipedia.org/wiki/Silent_Generation

³ Na výzkum hodnotových orientací mládeže byl zaměřen grant MŠMT ČR Hodnotové orientace mládeže. Výzkum, v nichž jsem zkoumal hodnotovou orientaci tvoří časovou řadu v intervalu 1984 až 2011.

⁴ Vynikající historickou monografií o Gustávu Husákovi napsal jednatřicetiletý M. Macháček a kvalita jeho knihy vysoce převyšuje úrovní odborné práce současných koryfeů historické vědy, včetně bývalých stalinistů, do jejichž práce se mísí zatrpkllost a oprávněný pocit křivdy z pozastavené vědecké kariéry v normalizaci.

⁵ Možná bude zakázána i četba G.Orwella „1984“.

⁶ Výzkum byl realizován v rámci grantu MŠMT ČR „Spiritualita mládeže“.

Literatura

Fromm, E. Mít nebo být. Praha: Naše vojsko, 1992.
Kolesárová, K. Životní styl v informační společnosti. Praha: UJAK, 2016.

Liesemann, K.P. Teorie nevzdělanosti: omyly společnosti vědění. Praha: Academia, 2009.

Sak, P. Česká generace mládeže a jejich výzkum. In: Rodina, tolerance, inakosti a kvalita života dětí a mládeže. Bratislava, 2017.

Sak, P. Generace, mládež a její výzkum. Mládež a společnost, 2016, č.2, s.7 -23.

Sak, P. Proměny české mládeže. Praha: Petrklíč, 2000.

Sak, P., Saková, K. Mládež na křižovatce. Praha: Svoboda, 2004.

Sak, P. Člověk a vzdělání v informační společnosti. Praha: Portál, 2007.

Sak, P., Kolesárová, K. Sociologie stáří a seniorů. Praha: Grada, 2012.

Leary, T. Záblesky paměti. Olomouc: Votobia, 1996.

Spitzer, M. Digitální demence. Brno: Host, 2015.

Internet

Blažíček, M, Co předcházelo generacím x, y, z? Generace Baby boomers odchází ze scény Přístupné z: <http://www.studentpoint.cz/2017/07/12/co-predchazelo-generacim-x-y-z-generace-baby-boomers-odchazi-ze-sceny/>

Generace Baby boomers.

Přístupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Generace_Baby_boomers

Silent Generation (angl. „Tichá generace“)

Přístupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Silent_Generation

Chum.,. Současné generace X, Y a Z - krátké seznámení. 2013.

Přístupné z: <https://sebastianchum.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=372981>

NEMOCNÁ SPOLEČNOST A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA

Petr Sak

Jedna z charakteristiky společnosti je stav sociální anomie, v němž neplatí sociální normy a hodnoty. Přeneseme-li kategorii zdraví, obvykle používanou k popisu stavu jedince, dostáváme se ke kategorii nemocná-zdravá společnost. O nemocné společnosti píše Erich From jako o společnosti, která je v rozporu s podstatou člověka. Nemocná společnost má multidisciplinární charakter a projevuje se v řadě oblastí.

Sociální anomie a nemocná – zdravá společnost

Zdraví je obvykle vztahováno k člověku, mluvíme o zdravém a nemocném jedinci, ale není běžné mluvit o zdravé a nemocné společnosti. Při charakteristice společnosti je v sociologii obvyklé mluvit o sociální anomii, což je stav, v němž přestávají platit ve společnosti všeobecně sdílené sociální normy chování a hodnoty. Tento fenomén nemá dichotomický charakter, buď je sociální anomie, nebo není. Společnost se vyvíjí na kontinuu mezi absolutním přijetím sociálních norem chování a hodnot všemi členy společnosti a jejich respektováním ve svém chování až ke stavu, kdy nikdo společenské normy a hodnoty neakceptuje. Oba póly kontinua jsou mezní a zřejmě nikdy nenastávají, společnost se vždy nachází v kontinuu mezi extrémními póly. Lze předpokládat, že míra sociální anomie není ve společnosti homogenně plošně rozložena, ale v různých skupinách a segmentech společnosti je odlišná akceptace jednotlivých sociálních norem a hodnot. Tento statický, i když strukturovaný model je třeba narušit vnesením dynamiky, která je výsledkem několika pohybů:

1. Osvojování systému norem a hodnot mladou generací v procesu primární socializace.

2. Proměna sociálních norem a hodnot. Např. v minulosti společensky nepřijatelná svobodná matka, zatímco v současnosti realita více než poloviny dětí rodičích se nesezdaným ženám je popřením minulé normy.

3. Dualita deklarovaných sociálních norem a hodnot a reálných norem a hodnot promítajících se do chování subjektů. Např. v deklarovaném systému je odmítána korupce, avšak v reálném systému je ve značném segmentu společnosti korupce běžnou součástí chování. V deklarovaném systému je vysokou hodnotou vzdělání, avšak v reálném systému, zvláště politická elita svým chováním popírá hodnotu vzdělání a preferuje získání vysokoškolského diplomu jakýmkoliv způsobem. Místopředsedou vlády, ministrem zahraničí a ministrem vnitra může být člověk bez vysokoškolského vzdělání, politička bez vysokoškolského vzdělání aspiruje na funkci prezidenta a předsedy vlády. Nejedná se pouze o český fenomén, předsedou Evropského parlamentu byl člověk, který třikrát neudělal maturitu a nedokončil učební obor knihkupec.

Do proměn společnosti se promítá dvojitý pohyb společnosti, pohyb vedoucí k sociální anomii a pohyb proměňující systém sociálních rolí a hodnot. Aktuálně je často obtížné určit, o jaký pohyb jde, zvláště při zásadních změnách společnosti.

Na pojetí sociální anomie Émile Durkheim navazovala řada sociologů, v situaci transformace české a slovenské společnosti se i empiricky sociální anomii zabývali např. Juraj Schenk a Peter Ondrejko.

Čistě sociologický pohled na společnost v pojetí sociální anomie je možné posunout k multidisciplinarnějším pojetím nemocné společnosti. Je možné pojem zdravá-nemocná společnost přenést z charakteristiky jedince? Co znamená zdraví ve vztahu k člověku? Zdraví je Světovou zdravotnickou organizací definováno jako stav plné tělesné, duševní a sociální pohody a nikoli jen jako nepřítomnost nemoci či vady (WHO, 1946).

Člověka vnímám jako duální bytost, jedná se o individualitu a současně je součástí sociální. Vývoj jedince probíhá jako socializace a individualizace k němu vztáženého sociálního. V procesu socializace a sociálního zrání dochází k transformaci sociálního do módu konkrétní jedinečné bytosti. V opačném procesu je sociálně transformováno, modifikováno do podoby relevantní konkrétnímu jedinci. Protikladné procesy nacházejí průsečík v sociálním poli a sociálním zrání jedince. Stav společnosti se promítá do tohoto průsečíku a vývoje a dosažené úrovně člověka.

Při provázanosti jedince a společnosti je evidentní, že zdraví či nemoc společnosti se dotýká obou entit, jak společnosti, tak člověka, jejího člena.

Společnost sama o sobě nemá smysl, protože nedisponuje živým vědomím. Evoluce

a v poslední fázi sociální evoluce vrcholí zrodem a rozvojem vědomí. Tento proces probíhá u člověka, ale jeho podmínkou je sociálně a s ním spjatá sociální entita, kterou je v poslední vývojové fázi společnost. Smysl společnosti je tedy odvozen od člověka, kterému vytváří podmínky k rozvoji vědomí, ke kvalitě jeho mysli ve statické i dynamické podobě.

Stav společnosti a člověka se pohybuje na kontinuu zdraví – nemoc, na základě toho, jaké vytváří podmínky pro rozvoj kvality vědomí a mysli. Vědomí člověka a jeho rozvoj považují za onu podstatu člověka, o níž mluví duchovní učitelé, filozofové i sociologové (Ježíš, Buddha, Marx, Fromm). Předpokladem zdravé společnosti je bezpečná společnost, společnost, jejíž existence, struktura a funkce nejsou ohroženy. (Sak, 2018). Atributem zdravé společnosti je naplňování jejích sociálních funkcí, jak je popisují autoři funkcionálního strukturalizmu (Parsons, Merton) a před nimi J. L. Fischer.

Zdravou společnost charakterizuje primárně její stav jako systému a sekundárně její připravenost působit ve vztahu k jedinci a její reálné působení pro naplnění podstaty člověka. Toto působení můžeme sledovat v několikerém významu, naplnění podstaty člověka jako druhu, duchovní elity lidstva a každého jedince lidského společenství. Zařazení společnosti na kontinuu zdravá – nemocná společnost vyplývá z charakteristik společnosti nadindividuálního charakteru (sociálně) a jedinců, tvořících tuto společnost.

Zdraví společnosti je stav, kdy jsou naplňovány její funkce a vytvářeny podmínky pro stav plné tělesné, duševní a sociální pohody jejích členů a optimalizace evolučního směřování k vyšší kvalitě vědomí a mysli. Čím silněji jsou tyto znaky ve společnosti obsaženy, tím je společnost zdravější, naopak

vše, co je v rozporu s naplňováním těchto znaků vtažuje společnost do pásma nemoci. Toto vymezení není v rozporu s pojetím E.Fromma (Fromm, 2009), pouze usiluje o přiblížení k operacionalizaci pojmu nemocná společnost.

Erich Fromm za nemocnou společnost považuje společnost, která potlačuje podstatu člověka a neumožňuje její rozvoj (Fromm, 2009). Kládl jsem si otázku, jak vnímat tento filozofický postulát v realitě a po delší době jsem prožil Aha - Erlebnis. Teoretické vymezení mi osvětlil reálný fenomén, z něhož mohu zpětně přenášet poznatky do teoretické roviny. V normalizaci žila dívka, jejíž rodiče nebyli nikdy v KSČ a proto nebyli postiženi represí. Maminka lékařka, v okrese městě byla dokonce okresní posudková lékařka. Rodina vlastně patřila v městě k elitě a vše nasvědčovalo tomu, že mimořádně inteligentní dívku čekají úspěšná vysokoškolská studia a skvělá profesionální dráha.

Vzhledem k tomu, že její chování jako studentky gymnázia bylo projevem její lidské podstaty a ne adaptačních mechanismů vedoucích ke konformitě s nemocnou společností, nedostala doporučení ke studiu medicíny a později, když se ukázala jako nejlepší uchazeč ke studiu evangelické teologické fakulty, opakovaně ke studiu nedostala státní souhlas a i když napsala osobní dopis Gustavu Husákovi, dveře k vysokoškolskému studiu se jí neotevřely.

Po listopadovém převratu se před ní otevřela skvělá kariéra. Byla dokonalým kádrem; pronásledovaná disidentka, zavřeny manžel za šíření charty, nikdy nebyla nejen v KSČ, ale ani SSM, disponovala významným sociálním kapitálem, znala se s řadou lidí z nové elity. Její manžel vedl rozhlasové Hovory s Václavem Havlem a jezdil s ním na zahraniční cesty, měla právnické vzdělání.

Stala se ředitelkou sekretariátu ministerstva pro informace a počítalo se s ní na nejvýznamnější funkce. Ovšem euforie z pádu komunistického režimu a z převratu netrvala dlouho. Začala se vytvářet nová společnost, nové sociální jevy a společenské procesy utvářely nové sociální. Nová společenská realita však neobsahovala to, co lidé v listopadu požadovali a politici slibovali, naopak se ve společnosti objevovaly jevy, které v listopadu nikdo nechtěl. Do mocenských pozic se prosazovali všehoschopní lidé a masky padaly i dřívějším disidentům a demokratům.

Perspektivní mladá žena se skvělými kádrovými předpoklady se stále silněji dostávala do rozporů s novou společností, která se dalšími a dalšími sociálními jevy dostávala do konfliktu s lidskou podstatou této mladé ženy, která na rozdíl od mnohých odmítla zářnou kariéru v nemocné společnosti a zůstala věrná tomu nejcennějšímu, podstatě člověka. Nejen obraz normalizační a transformující se společnosti, ale také svůj zápas mezi lidskou podstatou a nemocnou společností geniálně zobrazila v autobiografickém románu Peřiny a chléb (Křenková, 2015).

Proč právě v tomto případě vidím konfrontaci nemocné společnosti a podstaty člověka, na rozdíl od adorovaných disidentů, označovaných za pozitivní devianty. Velká část disidentů byla chartisty, ale i agenti STB, dříve byli stalinisty, později reformními komunisty a jak se stále prokazatelněji ukazuje, jejich lidská morálka byla značně pokleslá a jejich ikona Václav Havel se pod tlakem publikovaných faktů proměňuje v záporného hrdinu (Žantovský, 2014; Vodňanská, 2018). K disidentství byli dovedeni svou životní dráhou a svým způsobem z něho i profitovali.

R.K. vstupovala do společnosti, na rozdíl od disidentů, nezatížená problematickou interakcí se společností a s establishmentem.

Součástí její individualizace, socializace a sociálního zrání bylo svobodné promítání její lidské podstaty do společenských vztahů, do každodenního chování, exteriorizace vnitřní podstaty do vnějšího sociálního. A tento stav sociální exteriorizace její lidské podstaty vyjevil disharmonii, konfliktnost těchto dvou entit. Tím se objevuje otázka, je chyba v lidské podstatě této osobnosti či ve společnosti? Já na základě analýzy těchto konfliktů a obecně společenských procesů vyvozují, že chyba je na straně nemocné společnosti.

Nemocná společnost se promítá do řady oblastí. Vzhledem k limitujícím rozsahu se šířeji věnuji oblasti natalality a demografického vývoje, další oblasti jsou zmíněny jen ve zkratce a další nepochybně chybí zcela. Tímto příspěvkem chci především téma nemocné společnosti otevřít k diskusi.

Natalita

Předpokladem existence jakékoliv entity je její reprodukce, která je proto také významným indikátorem jejího zdraví. Index natality české společnosti je 1,41, přičemž k prosté reprodukci je třeba natalita o velikosti indexu 2,1. Kriticky nízká natalita má příčiny medicínské, ekonomické a sociální. Související ekonomické, medicínské a sociální jevy jsou vzájemně propojené, ovlivňují se a vytvářejí multiplikační efekt. Dále můžeme rozlišovat působení neplánované, spontánní jako důsledek jiných společenských procesů a působení záměrné, plánované jako důsledek sociálního inženýrství. Příkladem může být prudký nárůst porodnosti v polovině sedmdesátých let jako plánovaný důsledek státní politiky. Naopak příkladem opačného působení v současnosti je doporučení až tlak OECD ke snížení mateřské dovolené na jeden rok.

Sociální příčiny natality

Devalorizace hodnoty rodiny, dítěte a partnera (myšleno opačného pohlaví)

Budoucnost církve 3/2018

a změna životního stylu.

Od osmdesátých let se proměňuje hodnotový systém společnosti a nositelem této proměny je mladá generace. K největším změnám, především v devadesátých letech, došlo u hodnot rodina, děti a partner (Sak, 2004). Pokles těchto hodnot v devadesátých letech je jednou z příčin poklesu porodnosti a posouvání porodu do vyššího věku žen. Změny natalitního chování žen vedlo ke změně životního stylu a naopak změněný životní styl vedl ke změně natalitního chování. Jako hlavní příčiny změn bývá uváděno cestování a profesní kariéra.

Společenské oslabování statutu a funkce rodiny. Destrukce a eroze rodiny.

Rozdílné společenské systémy a ideologie měly donedávna jedno podstatné společné, shodovaly se v tom, že rodina je základ státu (společnosti). Říkal to Gustav Husák, papež, monarchie i buržoazní ideologie, přičemž rodinou byl muž a žena a jejich pokrevní příbuzní. Tento model se v současnosti rozkládá. Požaduje se, aby manželství mohl založit kdokoliv a cokoliv. Dříve posvátné mateřství symbolizované mateřstvím Panny Marie je vnímáno jako nástroj k zotročení ženy, popření její svobody, překážka profesní kariéry, možnosti vytvářet zisk nadnárodními korporacím a podílet se na tvorbě HDP. Pryč je doba, kdy svobodná matka společensky stigmatizovala nejen sebe, ale i svou původní rodinu, která se jí často zřekla.

Nízká prestiž a reálná pozice manželství a rodiny souvisí se skutečností, že více než polovina dětí se rodí nesezdaným ženám. Nízkou společenskou pozici manželství a rodiny určuje také skutečnost, že polovina manželství se rozpadá a v troskách manželství zůstávají hypotéky, traumatizované děti a samoživitelky, jejichž socioekonomická situace je horší než důchodců. Není snad již rodina základ společnosti, a pokud ano, jaký

je ten základ? Je to základ nemocné společnosti?

Destrukce genderových rolí.

Od devadesátých let do současnosti se ve společnosti stále agresivněji prosazuje genderová ideologie. Ideálem je genderová neutralita, která popírá dosavadní principy socializace a výchovy. V procesu sociálního zrání, socializace a výchovy si jedinec postupně osvojuje sociální role a zvnitřňuje s nimi spojené hodnoty a sociální normy chování. Tyto procesy navazují na biologickou danost odlišného pohlaví a připravují jedince od dětství na sociální podobu rolí vázaných na pohlaví. Genderová ideologie tyto procesy odmítá jako vytváření nežádoucích sociálních konstruktů. Biologickou danost odmítá a chce svobodu pro volbu jedince, co je, čím chce být. Příkladem může být kauza, v níž režisér a publicista Pavel Klusák útočí na básničku ve školní čítance, v níž se říká, že holčičky budou maminky. To chápe jako nemístný tlak a potlačení svobody volby. Ve Velké Británii na školách zakazují holčičkám nošení sukní, protože takový oděv není genderově neutrální, v Kanadě mají úředně třetí pohlaví.

Tradiční dělba rolí muže, manžela, otce na jedné straně a ženy, manželky a matky je odmítána a nahrazována zaměnitelností. Otcové zůstávají na mateřské dovolené, zatímco matky dělají kariéru. Z pohledu mladých žen, které neúspěšně hledají partnera pro založení rodiny, jsou mladí muži nezralí, nesamostatní, neodpovědní a jsou to mamánkové. Muži naopak mají strach z dominantních a ambiciózních žen. Destrukce rolí spojených s pohlavím se připojuje k devalorizaci hodnot spojených s rodinou a dítětem a rozkládá tradiční styl chování.

Tradiční polarita pohlaví muž a žena je zpochybňována a roste počet možných se-

xuálních identit. Rozšíření o homosexuální orientaci je již nedostatečné a přibývají další možné sexuální identity. Otázka kdo jsem, pochopení vlastní identity patří k základním antropologicky daným otázkám a hledání odpovědi formuje lidství jedince. Hledání odpovědi na tuto otázku je součástí toho nejlepšího umění, především literatury. Vyrovnat se s otázkou co jsem, kdo jsem bylo náročné pro generace, jimž socializace pomáhala ztotožnit se s určitými rolemi a osvojit si odpovídající chování. Následující generace budou muset hledat odpověď na tyto otázky za situace rozostřené normality a široké palety možných sexuálních identit. Psychiatrie by se měla připravovat na důsledky tohoto vývoje. To, co bylo doposud předmětem sociální pedagogiky, se stává předmětem psychiatrie.

Virtualizace sociálních a erotických vztahů přechodem populace z přirozeného světa do kyberprostoru

Od dětských let probíhá sociální komunikace ve stále větší míře na sociálních sítích v kyberprostoru. Virtuální komunikace má jiný charakter než komunikace tváří v tvář. Známé jsou úpravy identity či dokonce uměle vytvořená identita. Komunikující jedinci si nemohou být jisti, s kým vlastně jsou v kontaktu. Při oscilaci mezi virtuální a reálnou interakcí vznikají problémy jako důsledky specifčnosti jevů a zákonitostí obou dimenzí. Při vylákání reálných peněz pomocí virtuální reality se v reálném světě peníze obtížně získávají zpátky. Jak uvedla na internetu mladá žena, ve virtuálním světě ponožky partnera nesmrdí. Erotické projevy jsou ve virtuální realitě jednak jiné a současně proměňují erotično v reálném světě. Součástí socializace a sociálního zrání je příprava na erotický a sexuální život a manželské a rodičovské role. Pokud je primární život ve virtuálním světě, potom příprava je poněkud

mimo realitu a v reálném světě mladé generaci narůstají problémy.

Ekonomické a sociálně ekonomické příčiny

V neoliberální tržní společnosti bez vlastků ekonomie přestává být jedním ze subsystémů s funkcemi pro celek společnosti, ale vztah je obrácen a společnost slouží ekonomice a HDP se stává posvátnou mantrou. Jak západní, tak ještě více čeští ekonomové jsou více marxističtí než samotný K. Marx svým důrazem na materiální základnu. Jak společnost a státy, tak jedinci jsou redukováně hodnoceni pouze na základě ekonomických ukazatelů. Již tento přístup ukazuje na posun k nemocné společnosti. Pokud však zůstaneme v ekonomice, najdeme jevy a procesy, které v čistě ekonomické oblasti vypovídají o nemocné společnosti.

Existují dva vyargumentované celostní ekonomické pohledy, které na základě analýzy hodnotí českou ekonomiku. Americký profesor ekonomie českého původu Milan Zelený dospěl k závěru, že vlastně česká ekonomika neexistuje, protože až na výjimky všechny velké firmy působící na území České republiky mají centrum v zahraničí. Ilona Švihlíková ve své publikaci dospívá k závěru, že jsme se vlastně v posledních desetiletích stali kolonií (Švihlíková, 2015). K podobným závěrům dospěly ratingové agentury, které snížily rating ČR na rozvojovou ekonomiku. V listopadu 1989 předkládal Václav Havel ekonomické vize národu, v nichž tvrdil, že do sedmi let ekonomicky a životní úrovní doženeme Rakousko a Německo. Posléze však dělal vše pro to, aby česká ekonomika opustila výrobu finálních výrobků a přešla na výrobu komponent pro západní firmy a stala se montovnou. Zisk z přidané hodnoty finálního výrobku jde západním firmám. Samozřejmě, že výroky o tom, kdy doženeme Německo, jsou pou-

hou manipulativní propagandou. Ten kdo tlačí auto, nemůže sedět u volantu. Ekonomické vztahy jsou nastavené tak, že „česká ekonomika“ slouží nadnárodním korporacím.

„Nikdy jsme se neměli tak dobře, jako v současnosti“, zní slogan České televize přebíraný dalšími médii a politiky. Za tímto tvrzením je přes devět set tisíc lidí v exekuci, milion lidí žijících v pásmu chudoby a další milion a půl lidí, kteří žijí na hranici chudoby. Rodiny sto tisíce dětí nemají na teplý oběd pro své děti, které jsou odkázané na charitu, přes dvě stě tisíc lidí žije na ulici a počet nezaměstnaných kolísá mezi dvěma sty tisíci a jedním milionem. Většina populace má hypotéky a další dluhy a celková zadluženost české populace neustále roste, roste však i státní dluh a zadluženost subjektů veřejné správy. Česká společnost žije na dluh i za situace ekonomického růstu. Senior odkázaný na důchod není schopen ze svého důchodu zaplatit v Praze nájem ani toho nejmenšího bytu a většině seniorů důchod neumožňuje důstojný život.

V české společnosti existuje i ze zahraničí známý jev pracující chudoba, který znamená, že zaměstnaný člověk není schopen ze svého platu pokrýt životní náklady. Situaci těchto lidí ilustrovala na základě svého výzkumu Saša Uhlová.

Těhotenství a mateřství představuje ekonomickou zátěž a dokonce i pro ženu, která má manžela, je vzhledem k padesáti procentní pravděpodobnosti rozvodu, vysoce rizikové. Většina manželů, ale i nesezdaných párů si pořizuje byt pomocí hypoték, které se po rozvodu stávají stresující až likvidační a matka samoživitelka lehce spadne do chudoby. Vzpomínám výroky jedné studentky: „Jak můžu plánovat dítě, když nevím, jestli uživím sebe“.

Medicínské (biologické) příčiny:

Zásadním, ale skrytým jevem, o kterém se ve veřejném prostoru příliš nemluví, který však zásadně proměnil západní společnost, je antikoncepce. Ještě v osmdesátých letech čtyřicet procent nevěst bylo těhotných, dnes je běžné, že mezi svatebčany pobíhají děti nevěsty a ženicha. Nesporným pozitivem antikoncepce je, když ne vytěsnění, tak alespoň výrazné snížení interrupcí. Pozitivně je hodnoceno právo a naplnění práva ženy rozhodovat o svém těle, ovšem to je doprovázeno i rozhodováním o životě druhé bytosti. Antikoncepce vnímaná z hlediska jedince jako pokrok, znamená pro společnost posílení demografického vývoje k postupnému vymírání.

Proklamace některých politiků o vyřešení demografického problému Evropy masovou imigrací arabských muslimů by svým naplněním znamenala konec kultur, které v Evropě vznikaly a rozvíjely se od počátku našeho letopočtu na bázi křesťanství a biologicky daných národů. Výsledkem by bylo, že prostor Evropy by nebyl vylidněn, ale obsazen zcela jinými kulturami a lidmi, jejichž genofond by obsahoval stopová množství genů původních bílých křesťanských obyvatel. K jevům, které posilují uvedený demografický vývoj, patří narůstající neplodnost žen a mužů. Demografický vývoj a s ním spojené jevy jsou nespornými symptomy nemocné společnosti.

Národ

Národ je multidimenzionální entita, která se utváří v sociálním prostoru na biologickém základě. Vzniká jako sociokulturní a duchovní přesah nad souhrnem jedinců, kteří národní identitu tvoří. Součástí národní identity je její historie a výsledek jejího života a života jejích členů. Mladá generace se v socializaci s národní identitou seznamuje

a z pozice národní identity se stává součástí lidského společenství. Čím úspěšnější národní socializace jedince, tím je také úspěšnější jeho socializace ve vztahu k evropanství a k planetárnímu lidství (Sak, 2004). Národní identita představuje podobně jako rodina bezpečnostní faktor národa a jeho příslušníků. Proto v hybridní válce dochází ke zpochybňování národní identity a její historie.

V současnosti můžeme pozorovat procesy spojené s národem v oblasti vědomí a v přirozeném světě. Velká část mladé generace emigruje do zahraničí, přičemž míra emigrace profesních a vzdělanostních skupin souvisí s předpoklady ekonomické úspěšnosti v zahraničí. Dvacet procent absolventů lékařských fakult emigruje hned po promoci a další je následují.

Národ přestává být pro mladou generaci hodnotou a její znalosti české historie mne vedou k pojmu historické bezvědomí. Zvláště ve vztahu ke 2. světové válce a k Německu se daří metodou Overtonova okna implementovat mladé generaci protičeskou verzi historie. Pozice národa a národní identity v české společnosti, zvláště v mladé a střední generaci je projevem její nemoci.

Závislosti

Od devadesátých let klesá u dětí věk konzumace alkoholu, drog a kouření. Ve všech mezinárodních výzkumech je česká populace na předních místech v kouření, v konzumaci, alkoholu a drog. Zatímco kouření a konzumace alkoholu patřily po desetiletí k české populaci, tak drogy česká společnost raketově implementovala během devadesátých let. V první polovině desetiletí šlo o teenagery, v druhé polovině desetiletí drogová mafie již zasáhla i dětskou populaci. Tak, jak se demografickým vývojem tato generace devadesátých let a další generace posouvají populaci, drogy se stávají normální

součástí života pro stále větší část populace (Sak, 2004). Také v další závislosti - gamblerství je česká populace na předním místě ve světě a koncentrace heren je v ČR nejvyšší na světě. Přejít na internet komplikuje kontrolu gamblerství, ne však jeho šíření. Gamblerství tak jako drogy ničí životy nejen postižené osobě, ale celé rodiny a spotřebovává nemalé zdroje společnosti. Dopady uvedených závislostí neničí pouze postižené jedince, ale celou společnost v řadě oblastí. Rozsah a projevy a dopad těchto závislostí na společnost vypovídají o stavu nemoci.

Duševní zdraví

Duševní zdraví či duševní nemoc nejsou vysvětlitelné pouze stavem společnosti, nepochybně však zde existuje závislost a stav společnosti patří k významným faktorům ovlivňujícím psychický stav a duševní zdraví jedince. Jevy patřící do oblasti životní úrovně a materiální sféry života souvisejí s krizovými životními situacemi a se stresem, podmiňují psychický stav a mohou vést až k duševnímu onemocnění, ale také absence smyslu života, společnost bez hodnot a idejí, orientovaná konzumně může posilovat tendence k psychickému onemocnění. Mladí lidé, u nichž absentovaly životní cíle s oslabenou hodnotovou orientací, několikanásobně častěji se stávají závislými na drogách (Sak, 2004). Intencionalita a duchovní bohatství člověka je preventivním faktorem pro psychické onemocnění. Mezi intencionalitou a duchovním bohatstvím člověka a stavem společnosti existuje souvislost a tudíž stav a vývoj duševního zdraví populace je výpovědí o stavu společnosti na škále zdraví – nemocná společnost. Vedle genetického a individuálně psychického faktoru se do duševního zdraví člověka promítá stav společnosti. V mezinárodních srovnávacích výzkumech R.Ingleharta bylo hodnocení kvality života přímo úměrné ekonomice země

s výjimkou několika zemí, především Japonska a USA (Inglehart, 1971). Dramatický růst počtu psychiatrických diagnóz u české populace je tedy také výpovědí o nemocné společnosti.

Kulturní, spirituální oblast

Propojeně s prohlubováním a realizací konceptu konzumní a tržní společnosti dochází k jejímu duchovnímu vyprazdňování. K výročí úmrtí A. Solženicyna francouzský spisovatel a politik Philippe de Villiers v deníku Le Figaro cituje jeho reflexi západní společnosti. „Vy v Evropě máte zakalenou mysl. Budete trpět. Propast je hluboká. Jste nemocní. Jste nemocní prázdnotou. Všechny vaše elity ztratily představu o vyšších hodnotách. Západní systém se přesouvá do konečného stavu duchovní vyprázdněnosti: bezduchého právního formalismu, racionálního humanismu, ke ztrátě vnitřního života". Podle politika A. Solženicyn předpověděl vznik konzumní společnosti, přecházející do nihilismu a absolutního individualismu. (Figaro, 6.8.2018).

Odklon populace od církvi neztotožňují s despiritualizací společnosti, protože samotná římsko katolická církev je subjektem této despiritualizace, hédonizmu a materializmu. Běžný občan zná církev z jejích snah o získání majetku a z afér zneužívání dětí katolickými kněžími.

Stejný obsah stavu společnosti je vyjadřován různými pojmy. Mluví se o vyprázdněné či vyhořelé společnosti. V devadesátých letech došlo především prostřednictvím tehdejší mládeže k modifikaci hodnotového systému společnosti valorizací materiálních hodnot a devalorizací sociálních, spirituálních a reprodukčních hodnot a hodnoty poznání a pravdy.

Došlo také k poklesu významu všech materiálních i duchovních ideových systémů

(marxizmu, liberalismus, konzervatismus, katolicizmus,...). Dochází k vyprazdňování hodnotového, ideového a ztrátě smyslu nejen společnosti, ale i jedinců. Mládež nejenže nevidí a nehledá v české společnosti nějaký smysl, ale pochybuje, že by společnost nějaký smysl mít měla. Jejich životní scénář a každodenní život je určován pragmatizmem a hédonizmem. Despiritualizace a dekulturnace se promítají do kultury a umění. Primitivnost a úpadek umění je obhajován požadavky svobody. Příkladem průsečíku pokleslého primitivního umění a hájené svobody umění se stala brněnská inscenace známá scénou vyndávání vlajky z vagíny na jevišti.

Vyhasínání transcendence západní společnosti a modálního Čecha a Evropana je provázeno opačným trendem marginálních skupin duchovně hledajících a prožívajících niternou spiritualitu.

Součástí duchovního vyprázdňování či vyhoření společnosti je odcizení jedince. Vedle odcizení své lidské podstatě ve výrobním procesu se prohlubuje a šíří mezilidské odcizení provázené osamocněním uvnitř masové společnosti. Nejedná se pouze o odcizení lidí, kteří žijí sami, ale k sociálnímu odcizení dochází i uprostřed rodin a dalších primárních sociálních skupin. Posunem v charakteru rodiny se zabývá hradecký tým v publikaci *Nová generace*. (Stašová, Slaninová, Junová). Z odborných pramenů a z vlastních analýz docházejí k pojmu síťová rodina, mediální rodina a již z těchto označení je patrné, že rodina se udržuje elektronickou komunikací, která zatlačuje verbální komunikaci tváří v tvář. Na v minulosti kritizovanou situaci, kdy rodina společně sledovala televizní program, místo toho, aby při „draní peří si povídali“ se již nostalgicky vzpomíná, protože v současnosti každý člen rodiny sedí u své obrazovky či monitoru sám a jejich světy jsou odděleny.

Prohlubuje se také odcizení přírodě a přirozenému časoprostoru po odchodu člověka z krajiny přirozeného vesnického prostředí do měst a masovou urbanizací a nahrazování reality mediální skutečností tento proces vrcholí přechodem člověka do kyberprostoru a virtuální reality. V kyberprostoru nachází dokonalejší přírodu, dokonalejší ženy, dokonalejší sex a odcizuje se skutečnosti přirozeného časoprostoru.

Virtuální realita v kyberprostoru je destrukcí času a prostoru. Historie se ztrácí v nedohlednu a tím také mizí příčinné souvislosti mezi minulými jevy a procesy a současností. To si mladá generace přenáší z virtuální reality do reálného světa a také proto její znalosti historie jsou mizivé, stejně jako zájem o historii. Historické vědomí současného člověka se postupně mění v historické bezvědomí, jehož důsledkem jsou názory a postoje, které nejsou výsledkem analýzy a faktografických znalostí, ale lajkování a sdílení na sociálních sítích. Odstavením od pramenů se kyberčlověk stává snadnou obětí propagandy a manipulace. Překvapivě na rozdíl od reformní generace šedesátých let je v současné generaci trend prosadit cenzuru a podporovat „orwellovské ministerstvo pravdy“. Reálným projevem tohoto trendu je existence lidí několika sloganů na pouličních demonstracích. Vytrácí se tolerance k názorům druhého, schopnost druhého vyslechnout a diskutovat.

Sociální pedagogika

Sociální pedagogika se zabývá modifikací sociální do individuálního módu a jeho přijetím a vnitřněním sociálními subjekty, především členy mladé generace, ale i dalšími skupinami. Toto obecné zaměření se dále rozkládá na výzkum sociální a cílových skupin a působení sociální pedagogiky metodami převodu sociální na jedince a sociální skupiny.

Ke klíčovým kategoriím patří proto sociální normalita a z ní odvozená sociální deviace a sociální patologie. Stávající normalita, sociální role a sociální normy chování jsou však zpochybňovány a tím je destabilizována i sociální pedagogika. Sociální pedagogika by měla zaujmout aktivnější pozici v diskusích kolem ideologií destruuujících společnost a posilujících charakter nemocné společnosti jako jsou ideologie multikulturality a genderové neutrality.

Výzvou pro sociální pedagogiku je vznikající nová sociální realita, nové sociálně - kybersociálně, virtuální realita a destrukce časoprostoru přirozeného světa v kyberprostoru. Jaká je virtuální socializace a socializace virtuální reality? Jak se ovlivňují oba druhy socializace? V čem se proměňuje člověk, který se od kolébky stává přídavným zařízením informačních technologií? Vývoj sice probíhá velice rychle, ale pedagogika téměř nestihla novou skutečnost zaznamenat.

Doc. PhDr. Petr Sak CSc., sociolog zaměřující se dlouhá léta na studium problematiky mládeže. Uskutečnil více než 100 reprezentativních sociologických a pedagogických výzkumů, je autorem knih o sociologii mládeže – Proměny České mládeže, Mládež na křižovatce, Člověk a vzdělání v informační společnosti. Vyučuje na různých vysokých školách sociologii a bezpečnostní studia.

Literatura

- Fromm, E. Mít nebo být? Praha: Naše vojsko, 1992. 170 s. ISBN 80-206-0181-3.
- Fromm, E. Cesty z nemocné společnosti: sociálně psychologická studie. Praha: Earth Save, 2009. ISBN 978-80-86916-10-1.
- Inglehart, R. The Renaissance of Political Culture. American Political Science Review 82,4/1988.
- Křenková, R. Peřiny a chléb. Praha: Torst, 2015. ISBN 978-80-7215-497-5.
- Ondrejkovič, P. Modernizácia a anómia. Sociológia. 2000, roč. 32, č. 4.
- Sak, P. Úvod do teorie bezpečnosti. Praha: Petrklíč, 2018. ISBN: 978-80-7229-652-1
- Sak, P. Mládež na křižovatce. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN: 80-86320-33-2.
- Schenk, J. Anómia na Slovensku: pokus o meranie. Sociológia. 2004, roč. 36, č. 2,
- Schenk, J. Sociálny systém ako nelineárny dynamický systém: koncepcie sociálneho systému. PEDAGOGIKA roč. LVIV, 2009
- Štašová, L., Šlaninová, G, Junová, I. Nová generace. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN:978-80-7435-567-7.
- Švihlíková, I. Jak jsme se stali kolonií. Praha: Rybka Publishers, 2015. ISBN: 978–80–87950–17–3
- Vodňanská, J. Voda, která hoří. Praha: Torst. 2018. ISBN: 978-80-7215-564-4;
- Žantovský, M. Havel. Praha: Argo, 2014. ISBN: 9788025712139
- Zdraví a nemoc Definice pojmu zdraví podle Světové zdravotnické ...
https://is.muni.cz/el/1441/jaro2016/SP4MP.../15_Zdravotni_znevyh_2016_vyuka.pdf?..

Jakým povzbuzením je pro nás vědomí, že Boží blízkost a pomoc si nemusíme zasloužit tím, že mu nejdříve předložíme své „vynikající vysvědčení“ plné zásluh a úspěchů! Anděl říká Marii, že milost u Boha už nalezla, ne že ji získá v budoucnosti. Již sama formulace andělových slov nám dává pochopit, že Boží milost je nepřerušovaná, trvalá, není čímsi pomíjajícím a chvilkovým, a tedy že nikdy nepřestane. I v budoucnosti nás Boží milost bude vždy podporovat, především v chvílích zkoušky a temnoty.

Papež František, z poselství k 33. světovému dni mládeže

NAKLADATELSTVÍ PAULÍNKY

Jungmannovo nám. 18, 110 00 Praha 1, tel.: 224 818 757, 733 755 999,
on-line knihkupectví: www.paulinky.cz, objednavky@paulinky.cz.

Papež František

Gaudete et exsultate (Radujte se a jásejte)

Ve své apoštolské exhortaci reflektuje papež František všeobecné povolání ke svatosti. Zamýšlí se nad tím, jak můžeme na tuto výzvu odpovědět v dnešním moderním světě. Hlavní myšlenkou exhortace je, že svatost znamená následování Ježíše.

Brož., 96 s., 99 Kč

Sally Readová

Zářivá temnota noci

Příběh jedné konverze

Příběh autorky, dříve zapřísáhlé ateistky, je napsán poetickým jazykem, přičemž svou vlastní zkušenost setkání s Bohem popisuje velmi výmluvně a přesvědčivě. Proměněna je i její zkušenost manželství a rodičovství během života v zahraničí. Intimně prožívá novou lásku k samotnému Kristu a přijímá víru, kterou předtím odmítala jako bigotní a tíživou.

Váz., 168 s., 279 Kč

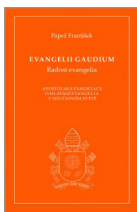

Papež František

Evangelii Gaudium (Radost evangelia)

Apoštolská exhortace papeže Františka, při níž vycházel ze závěrečných propozicí loňského synodu o nové evangelizaci. Exhortace se vyznačuje velmi přístupnou a čtivou formou a nese se v téměř důvěrném tónu.

Dotisk, brož., 184 s., 119 Kč

Jacques Philippe

9 dní ke znovunalezení radosti z modlitby

Modlitba nám umožňuje předjímat nebe. Díky ní jako-by v předtuše okoušíme štěstí, které není z tohoto světa a které nám nic pozemského nemůže dát; totiž ono štěstí v Bohu, k němuž nás on sám předurčil a kvůli němuž nás stvořil.

Brož., 80 s., 95 Kč

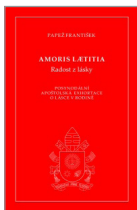

Papež František

Amoris laetitia (Radost z lásky)

Tato exhortace, která je plodem dvou synodů o rodině, nabízí papežův pohled na situaci rodiny v současném světě, pohled, který se vyznačuje věrností evangelnímu ideálu i pastorační citlivostí vůči konkrétním situacím.

Dotisk, brož., 117 s., 119 Kč

Odile Haumonté

Všední život s Duchem Svatým

Na příkladech z vlastního života i z života světců (Jan Pavel II., Terezie z Lisieux aj.) autorka knihy ukazuje, jak nám Duch Svatý pomáhá v konkrétních situacích všedních dnů. Zmiňuje také nejčastější nástrahy a překážky v přijetí jeho darů a nabízí řešení, jak s těmito překážkami bojovat.

Brož., 224 s., 225 Kč

XXXIII. světový den mládeže
*“Neboj se, Maria, neboť jsi našla
milost u Boha.” Lk 1, 30*

Vydává
Sekce pro mládež ČBK a
Asociace křesťanských spolků mládeže z.s.

Thákurova 3
160 00 Praha 6